

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálně pedagogických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým postižením
a rodičů žáků se sluchovým postižením v oblasti
kariérového poradenství a profesní orientace

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 19.4.2022

.....

Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PaedDr. Pavlíně Baslerové, Ph.D. za cenné rady a vstřícný přístup při vedení mé diplomové práce.

Dále děkuji své rodině za pomoc a podporu, bez které by práce nedosáhla finální podoby.

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Kariérové poradenství a profesní orientace	8
1.1 Poskytovatelé kariérového poradenství.....	11
1.1.1 Resort ministerstva školství mládeže a tělovýchovy	11
1.1.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí	14
1.2 Kariérové poradenství u žáků se SVP	16
1.3 Požadavky na kariérového poradce.....	19
2 Možnosti zaměstnání osob se zrakovým a sluchovým postižením	21
2.1 Možnosti podpory	23
3 Zrakové postižení	26
3.1 Klasifikace zrakových vad	26
3.2 Charakteristika osob se zrakovým postižením	28
4 Sluchové postižení.....	30
4.1 Klasifikace sluchových vad.....	30
4.2 Charakteristika osob se sluchovým postižením	33
5 Vliv zrakového a sluchového postižení na život	35
PRAKTICKÁ ČÁST	39
6 Metodologie výzkumu.....	39
6.1 Cíl výzkumu	39
6.2 Stanovení hypotéz	40
6.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	41
6.4 Nástroj pro sběr dat	42
7 Analýza a interpretace výsledků.....	43
8 Ověření hypotéz.....	72
8.1 Diskuze.....	82
8.2 Doporučení pro praxi	83
ZÁVĚR	85
Citované zdroje	87
Seznam grafů	97

Seznam zkratk	98
Seznam příloh	99

Úvod

Člověk vnímá zrakem 80 % informací z okolního světa. Z toho vyplývá, že zrakové postižení je velkou bariérou. Většinou jsou osoby se zrakovým postižením jinak zcela v pořádku a schopny normálního života. Opatřilová, Vítková (2012) však vnímají problém v tom, že intaktní společnost vytváří množství drobných bariér, které těmto lidem komplikují život. Stále i ve vzdělávání existuje spousta učitelů, kteří si nedovedou představit, že budou mít ve své třídě žáka se zrakovým postižením.

Jedním z nejdůležitějších informačních kanálů je sluchové vnímání. Díky němu získáváme informace z okolí, které jsou důležité pro rozvoj sociálních kontaktů, pro lepší prostorovou orientaci, pro vnímání svého těla a také plní ochrannou funkci před případným nebezpečím. Sluch je rovněž významný při náhodném, nezáměrném učení a mimoslovní komunikaci, kterými jsou myšleny vokální nebo jiné zvukové projevy, které doplňují význam sdělených informací. (Skákalová, 2017)

Zrakově postižení jsou nejohroženější skupinou z hlediska pracovního uplatnění a není pro ně snadné získat zaměstnání na otevřeném trhu práce. U sluchově postižených není situace o mnoho lepší. Jedním z důvodů pravděpodobně je, že většina lidí považuje zrak i sluch za nepostradatelný a nedovede si představit, jak by tyto osoby mohly být v oblasti otevřeného trhu práce užitečné. Dalším důvodem je orientace společnosti na výkon, který je u těchto osob důsledkem jejich postižení nižší.

Získání zaměstnání považujeme všichni za důležité. Prostřednictvím něj se člověk realizuje, získává své postavení ve společnosti, je zdrojem pro uspokojování životních potřeb. U osob s postižením získání zaměstnání znamená potvrzení jejich „normálnosti“. Zaměstnání také ovlivňuje kvalitu našeho života, a proto je důležité se připravě na budoucí povolání věnovat již v průběhu vzdělávání na základní škole a neodkládat přípravu na budoucí pracovní kariéru až na poslední dva ročníky ZŠ.

Diplomová práce s názvem Postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým postižením a rodičů žáků se sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace se v teoretické části zaměřuje na kariérové poradenství včetně poradenství u osob se zrakovým a sluchovým postižením a na možnosti podpory při získávání zaměstnání. Dále vymezuje problematiku zrakového a sluchového postižení včetně vlivu na život člověka s postižením.

Praktická část je realizována formou kvantitativního výzkumu. Pro sběr dat je použit dotazník, který je distribuován mezi rodiče žáků se zrakovým či sluchovým postižením.

Cílem diplomové práce je prostřednictvím kvantitativního výzkumu zjistit postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým a sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace a porovnat, které zdroje informací jsou nejvíc využívány rodiči dětí se zrakovým a sluchovým postižením. Získaná data by mohla být užitečná při zpracování metodické příručky pro kariérové poradce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kariérové poradenství a profesní orientace

Cílem této kapitoly je vymezit pojmy profesní orientace a kariérové poradenství, popsat jej a zaměřit se na kariérové poradenství u osob se zrakovým postižením.

V současnosti v naší zemi neexistuje jednotná definice pro vymezení kariérového poradenství a používají se termíny jako profesní poradenství, poradenství pro volbu povolání či vzdělávací dráhy, poradenství pro změnu povolání. V zahraničí se využívají dva pojmy, a to Career counselling a career guidance. Rost (2001) používá termín Laufbahnberatung, kterým myslí profesní poradenství nejen v době profesní přípravy, ale i po dobu celé profesní dráhy. Svobodová (2015) popisuje career counselling jako konzultování s klientem, jehož cílem je vést klienta k hledání příčin a problémů a možností řešení. Tento způsob má prožitkový charakter a předpokládá vzájemnou komunikaci, individuální diagnostiku a poradenskou intervenci. A career guidance označuje jako vedení klienta. Tento typ má osvětový a výchovný charakter. Cílem je, aby klient získal dostatek informací a dokázal samostatně řešit situaci.

Dle Evropské komise a organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD, 2004) je kariérové poradenství poskytováno osobám v jakémkoliv věku, které se rozhodují v oblasti vzdělávání, profesní přípravy, volby povolání, v rozvoji kariéry, v návratu do pracovního procesu, změny zaměstnání. Tyto služby může poskytovat jakákoliv škola, nestátní organizace, vzdělávací instituce, zaměstnavatelé. Náplní je podání kariérních informací, informace o hodnotících a sebehodnotících nástrojích, poradenské rozhovory, vzdělávací programy zaměřené na rozvoj sebeuvědomění.

Seifert (1990, s. 590) doplňuje, že profesní poradenství není jen jednorázovou podporou, ale „*poskytováním pomoci v profesním vývoji, začlenění a při profesním rozhodování po celou dobu profesní dráhy*“.

Dle Koláře (2012) je kariérové poradenství chápáno jako zácvik do určitého zaměstnání a jako příprava na rozhodování se o budoucím povolání. Tato část poradenství je poskytována ve škole a jejím úkolem je zvýšit schopnosti a dovednosti využitelné ve světě práce, získání pracovních návyků a pozitivních postojů k práci.

Svobodová (2015) chápe profesní poradenství jako typ pracovního poradenství, které hledá pracovní příležitosti s ohledem na kvalifikaci, kompetence klienta a aktuální nabídky trhu práce. Jde o dlouhodobý proces, který probíhá v rámci všeobecné výchovy a vzdělávání k povolání.

Kariérové poradenství je systém služeb, které mohou využívat lidé různého věku, a poskytuje jim podporu v různých situacích na trhu práce a mělo by spočívat v hledání, co největšího souladu mezi osobností konkrétního člověka a konkrétní pracovní pozicí. (Šímová, Černý, Šustrová, 2012)

Jedná se o aktivity realizované ve školách zaměřené na pomoc žákům ujasnit si vlastní cíle a porozumět světu práce. (Röderová, 2012)

Vendel (2008) rozděluje kariérový vývoj na výchovu k volbě povolání, na kariérovou orientaci a na kariérové poradenství. Výchovu k povolání chápe jako dlouhodobou probíhající v rámci všeobecné výchovy a vzdělávání. Profesní neboli kariérovou orientaci pak chápe jako krátkodobou nebo jednorázovou pomoc při výběru školy nebo povolání a kariérové poradenství jako odbornou pomoc realizovanou ve školství, na úřadech práce a v jiných organizacích. Toto poradenství poskytují výchovní poradci, školní psychologové, pracovníci úřadu práce, lékaři a jiní odborníci.

Whatts (2009) užívá rozdělení na kariérové informace, kariérové vzdělávání a individuální kariérové poradenství. Tyto tři úrovně vytváří komplexní systém a vytváří podmínky pro dlouhodobý proces.

Posláním kariérového poradenství je zvýšit kvalifikaci, např. získáním výučního listu, maturity, či vyšším vzděláním, a vždy je potřeba brát v potaz uplatnitelnost vybraného povolání. (Bartůňková, 2012)

Vosmik (2018) zdůrazňuje, že je potřeba kariérové poradenství zaměřit na jednotlivého žáka, jeho rodinné a sociální podmínky, celý kontext jeho života, aby bylo možné uvažovat o možnostech systematicky.

Průcha (2009, s. 623) uvádí: „*Kariérové poradenství zvyšuje efektivitu vzájemných vazeb mezi sférou vzdělávání a sférou práce, přispívá k naplňování důležitých veřejně politických cílů – především zajišťování rovnosti šancí v otázkách vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce, rozvoj celoživotního vzdělávání – a umožňuje lidem cílevědomě rozvíjet svůj potenciál v průběhu celého života.*“ (Průcha, 2009, s. 623).

Dle Svobodové (2015), Vendla (2008), Vosmika (2018) Koláře (2018) kariérové poradenství učí vlastnímu sebepoznání, pochopení vlastních silných a slabých stránek, jak získávat informace o světě práce a jak všechny tyto informace vzájemně propojovat. Vosmik (2018) doplňuje, že je i o budování kvalitních mezilidských vztahů.

Knotová (2014) sděluje, že v dnešní době je kariérové poradenství považováno za nástroj rozvoje každého člověka a jedná se o celoživotní proces, který akceptuje výchovu a vzdělávání s cílem rozvíjet takové dovednosti a kompetence, které umožňují každému řídit a plánovat svou kariéru. Pýchová, Košťálová a kol. (2020) doplňují, že zaměstnavatelé mají vysoké nároky na zaměstnance a ti se musí naučit pružně reagovat na aktuální situaci na trhu práce. Vosmik (2018) dodává, že se dynamicky proměňuje společnost i nároky na ni, ale škola na tyto změny především na trhu práce neumí pružně reagovat. Prostřednictvím kariérového poradenství by se měl žák, student připravit na změny a hledání různých alternativ, a naučit se odpovědně rozhodovat o své budoucí profesi s tím, že jeho současný výběr povolání není na celý život. Měl by se tedy snažit o rozšiřování své kariéry. Pokud se bude zaměřovat pouze na jednu profesi a v ní na kariérní postup, bude ohrožovat svou budoucí perspektivu a bude žít ve stresu z nejistoty.

Bartůnková (2012) zdůrazňuje, že kariérové poradenství by mělo být poskytováno systematicky. Mertin, Krejčová (2013) dodávají, že informace o možnostech a formách kariérového poradenství mají být poskytnuty s dostatečným předstihem, aby měl žák možnost je začít maximálně využívat. Podmínkou efektivního poradenství je plán poradenských služeb, v němž je také zpracován plán kariérového poradenství. Z tohoto plánu by mělo být jasné, kdo a jak koordinuje, plánuje a realizuje jednotlivé formy kariérového poradenství. Dále by z něj mělo vyplývat, kdy a jaká témata se budou realizovat se žáky ve výuce.

Vosmik (2018) dodává, že by kariérové poradenství mělo probíhat i individuální formou a v úzké spolupráci s rodiči, ale i se základními, středními a vysokými školami. V případě, že žákovi a jeho rodičům je kariérové poradenství poskytováno více pracovníky, měli by být vzájemně informovaní a měla by fungovat týmová spolupráce.

Jak je výše uvedeno, každý z autorů popisuje kariérové poradenství poněkud odlišně, avšak lze nalézt shodu v tom, že jde o odbornou činnost, která podporuje osoby v jakémkoliv věku při rozhodování se o další profesní a vzdělávací orientaci.

Profesní orientaci lze charakterizovat jako sklon k dané oblasti zaměstnání nebo k určité profesi. „*Lidé mají sklon k tomu vybírat si takové zaměstnání, které odpovídá jejich osobnostním vlastnostem, schopnostem, dovednostem, znalostem a hodnotám*“. (Navarová, Lancová, 2019, s. 13)

Prostřednictvím rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání by měl žák na konci základního vzdělávání disponovat souborem klíčových kompetencí a tím je připravit nejen na další vzdělávání, ale i na další uplatnění ve společnosti. Klíčové kompetence jsou rozděleny „*do souborů zaměřených na: učení, řešení problémů, komunikaci, pracovní činnosti a spolupráci*“. (Bartoňová, Vítková in Pipeková, 2006, s. 16)

Profesní orientaci můžeme rozlišit do 6 skupin podle jejich zaměření na řemeslné, vědecké, umělecké, pečující, vůdčí a úřední. (Navarová, Lancová, 2019)

Pro určení profesní orientace existují testy profesní orientace. Kariérový poradce by měl při podávání informací o vzdělávání a profesní přípravě brát ohled na schopnosti, zájmy a možnosti zaměstnání. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

1.1 Poskytovatelé kariérového poradenství

Jak uvádí definice OECD (2004), kariérové poradenství nenabízí pouze školy, ale i mimoškolní instituce, nejčastěji nabízené soukromými společnostmi nebo osobami. V České republice je kariérové poradenství poskytováno v rámci dvou resortů, a to ministerstva práce a sociálních věcí a ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Šimová, Černý, Šustrová (2012) dodává, že může být případně ještě poskytováno ministerstvem průmyslu a obchodu, pod které spadá agentura pro rozvoj podnikání, která zastřešuje regionální poradenská a informační střediska pro podnikatele, které jsou financovány soukromými společnostmi. Mezi soukromé firmy také spadají personální agentury.

1.1.1 Resort ministerstva školství mládeže a tělovýchovy

Centrum kariérového poradenství

Zřizuje jej Národní pedagogický institut České republiky a mohou se na něj obracet nejen žáci či studenti, kteří se rozhodují o výběru školy, ale také rodiče a dospělí lidé. Poradenství

může být poskytnuto i anonymně. Toto centrum se zaměřuje na řešení různých potíží, na problematiku v oblasti kariérového poradenství a na formální i neformální vzdělávání dospělých, na rozhodování o studiu na střední škole, včetně příležitostí pro osoby se zdravotním nebo jiným znevýhodněním. Organizuje vzdělávání pedagogů pro výuku Úvodu do světa práce na středních školách. Poskytuje elektronicky i v tištěné podobě informace o všech oborech vzdělání, o středních i vyšších odborných školách. Cílem je podpora celoživotního vzdělání. (Národní pedagogický institut, online)

Školská poradenská zařízení

Mezi školská poradenská zařízení spadá Speciálně pedagogické centrum (dále jen SPC) a Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP). Pro účely této diplomové práce nás zajímá především SPC, které poskytuje služby osobám se zdravotním postižením či se zdravotním znevýhodněním. V SPC a PPP nejčastěji probíhá individuální nebo skupinové studijně profesní testování. (Hlad'o in Friedmann et al., 2011).

Dle Vosmika (2018) může být testování u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami kontraproduktivní, především pokud byli v průběhu vzdělávání opakovaně testováni. U těchto žáků se pak jeví vhodné využít jen ty testy, které budou nápomocny při profesní orientaci. Pracovníci školského poradenského zařízení poskytují poradenskou pomoc již od mateřské školy a často klienta dobře znají, což má velkou výhodou při pomoci s výběrem střední školy či zaměstnání, při posuzování intelektových a osobnostních předpokladů pro studium. Školská poradenská zařízení úzce spolupracují se školami, kterým poskytují informační a metodickou činnost. (Hlad'o, 2012)

Dle § 116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění, „*školská poradenská zařízení zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání*“.

Školní poradenské pracoviště

Pracovníky školního poradenského pracoviště jsou výchovný poradce, metodik prevence, případně školní psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a úzce spolupracují s třídními učiteli a asistenty pedagoga (Šímová, Černý, Šustrová, 2012).

Poradenské služby na školách jsou poskytovány v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb na školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění. Cílem kariérového poradenství na školách je, aby žáci dokázali nabízené služby a zdroje využít a naučit se podle nich samostatně a zodpovědně rozhodovat.

Výchovný poradce

Výchovný poradce je na každé základní škole, kde plánuje, realizuje kariérové poradenství, dohlíží na plnění plánu poradenských služeb, koordinuje spolupráci se školským poradenským zařízením. Poskytuje individuální konzultace žákům i rodičům, podává jim informace týkající se volby školy a profese. Spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem a také s úřadem práce za účelem zorganizování přednášek o možnostech dalšího vzdělávání. (Vosmik, 2018)

Friedmann et al. (2011) dodává, že výchovný poradce řeší i pedagogicko-psychologické problémy, problémy ve vztazích mezi žáky, jejich rodiči a školou a současně i vyučuje. Z důvodu vytížení mu na podrobnou poradenskou, konzultační a výchovnou práci již nezbyvá mnoho času. Tento problém vnímá i Vosmik (2018) a jako další problém vidí v tom, že se náš vzdělávací systém pružně a jednoduše nepřizpůsobuje požadavkům na trhu práce.

Dle Knotové (2014) kariérní informace velmi rychle zastarávají v důsledku měnícímu se trhu práce, pracovních a vzdělávacích příležitostí. Proto je potřeba, aby výchovný poradce tyto informace třídil, aktualizoval a předával je žákům dle aktuálních potřeb prostřednictvím informačních nástěnek, školních webových stránek, exkurzí a besed, nebo v rámci vyučovacích předmětů. Jedná se o informace týkající se vzdělávacích příležitostí, trhu práce, charakteristik povolání, volných pracovních míst, podpůrných služeb, jako je možnost využití finančních příspěvků či stipendií.

Mertin, Krejčová (2013) doplňují, že výchovný poradce poskytuje informace o přípravných kurzech ke studiu, o přijímacím řízení, o dnech otevřených dveří, o různých středních školách, a to včetně jejich zaměření a předpokladů k přijetí. Zajišťuje také profesní

diagnostiku zpravidla u žáků, kteří neví, jakou formu vzdělávání mají zvolit. V 9. ročníku pomáhá s podáváním přihlášek a při přípravě na přijímací řízení.

Školní psycholog

Ředitel základní školy rozhoduje o zřízení funkce školního psychologa. Náplní práce školního psychologa jsou stejné činnosti jako u výchovného poradce, oproti němu může poskytovat individuální a skupinovou psychologickou diagnostiku. (Hlad'o, 2012) Psycholog by měl mít prostor na pravidelné a časté konzultace v oblasti osobního rozvoje, řešení výukových obtíží a vztahových problémů ve třídě (Vosmik 2018). Friedmann et al., (2011) dodává, že se zájem základních a středních škol o školní psychology zvyšuje.

Speciální pedagog

Náplní práce speciálního pedagoga je depistáž, diagnostika, intervence, metodická a koordinační činnost. Zaměřuje se na výchovu a vzdělávání a integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami mezi intaktní spolužáky. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami provádí diagnostiku profesní orientace. (Hlad'o, 2012)

Pro efektivní poskytování služeb by měla fungovat spolupráce výše uvedených pracovníků nejen s pracovníkem školského poradenského zařízení, ale také s třídními učiteli a asistentem pedagoga, případně s celým pedagogickým sborem. Asistent pedagoga i třídní učitel pro účely kariérového poradenství patří mezi cenné zdroje informací, protože jsou v úzkém kontaktu s žáky případně s celou třídou a poskytují potřebnou zpětnou vazbu. Dále třídní učitel je v úzkém kontaktu s rodiči a je důležitým spojovacím prvkem při komunikaci školy a rodiny. (Vosmik, 2018)

1.1.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Informační a poradenské středisko ÚP ČR

Informační a poradenské středisko ÚP ČR poskytuje poradenství rodičům, školským zařízením, žákům a studentům, kteří řeší volbu budoucího povolání. V rámci poradenství poskytuje informace o středních, vyšších odborných a vysokých školách, o podmínkách a průběhu přijímacího řízení, nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, o možnostech

uplatnění v jednotlivých oborech, o situaci na trhu práce, o možnostech rekvalifikace. Cílem je, aby žáci využívali samostatně maximum informací, které jim pomohou v rozhodování při výběru budoucího povolání. Pořádají ve spolupráci se základními a středními školami skupinové aktivity k volbě povolání, profesní orientaci, k problematice získávání a hledání zaměstnání a k celkové orientaci na trhu práce. (Úřad práce ČR, online)

Vosmík (2018) doplňuje, že informační a poradenské středisko ÚP ČR má k dispozici informační materiály o školách a oborech v regionu, o situaci na trhu práce, o podmínkách pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání a základní informace o personálních agenturách. Dále disponuje různými videoklipy zaměřenými na časté povolání, možnosti, způsoby a techniky hledání zaměstnání, jak postupovat během přijímacího řízení na novou pracovní pozici.

Dalšími organizacemi, které se zabývají kariérovým poradenstvím, je například Aspekt z.s., Infokariéra, Centrum kariérového poradenství pro Olomoucký kraj, Sdružení pro kariérové poradenství a kariérový rozvoj, Asociace institucí vzdělávání dospělých, Asociace výchovných poradců, Česká společnost pro rozvoj kariérového a HR poradenství, Evropská kontaktní skupina, pracovní skupinu pro oblast kariérového poradenství, Vysočina Education, Centrum kariérového poradenství Zlín, Centrum Euroguidance při Domu zahraniční spolupráce, Centrum celoživotního vzdělávání Pardubice, EKS, z.s. Praha, Ceteras Profi Centrum, Portál Jobhub jehož nedílnou součástí je katalog poradců.

Vhodné se jeví také zmínit Českou asociaci kariérového poradenství, která sdružuje kariérové či profesní poradce, mentory, kouče a zájemce o kariérové poradenství. Mimo sdružování a vedení databáze včetně veškerých kontaktů na poradce poskytuje také přímé poradenské služby a vzdělávací aktivity nejen pro kariérové poradce, ale i pro širokou veřejnost. Pořádá diskusní setkání s odborníky a také vyhlašuje cenu „*Moudrá sova*“. Jedná se o cenu, kterou získá kariérový poradce za nejzajímavější případ z praxe. Organizace se snaží o to, aby se „*kariérové poradenství stalo profesionální službou, která má svoji hodnotu v různých fázích života každého jedince a stane se běžnou součástí našich životů*“. V jejich databázi je vedeno celkem 15 kariérových poradců. (ČAKP, online)

1.2 Kariérové poradenství u žáků se SVP

Dle Listiny základních práv a svobod má každý právo na vzdělání a na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. Dále z Listiny základních práv a svobod vyplývá právo na získání a udržení práce a na ekonomické zabezpečení v případě, že osoba nemůže ze stanovených důvodů pracovat. Právo na zaměstnání bez jakékoliv diskriminace stanovuje i zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je upraveno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění, a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných v platném znění. Dle §16 zákona č. 561/2004 Sb. „*Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením*“. Při výběru základní i střední školy se rodiče mohou rozhodnout, zda jejich dítě bude navštěvovat běžnou školu či školu třídu, oddělení nebo studijní skupinu zřízenou dle §16 odstavce 9 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění. Cílem je, aby tito žáci získali dovednosti, které jim pomohou stát se rovnocennými členy majoritní společnosti.

Knotová (2014) uvádí, že většina žáků s těžkým zrakovým postižením studuje na speciálních středních školách, které jsou v Praze, Brně a Opavě. Známé je Střední odborné učiliště Aloise Klára v Praze, konzervatoř Jana Deyla, Střední škola pro zrakově postižené v Brně.

Sluchově i zrakově postižení studují i na vysokých školách. Kromě několika oborů, které jsou určeno pro studenty se sluchovým postižením (např. Čeština v komunikaci neslyšících), mají možnost studovat v integrované formě. Při studiu mohou využívat centra pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami. (Souralová, 2010)

Volba povolání celkově u osob se zdravotním postižením je komplikovanější než u intaktních dospívajících. U těchto osob jde spíše o omezené profesní role a člověk přijme možnosti, které lze získat a nemá moc možností si vybírat. (Vágnerová, 2004)

Opatřilová, Vítková (2012) doplňují, že kvůli zúženým možnostem výběru profese může být složitější najít soulad mezi jejich zájmy, schopnostmi a požadavky jednotlivých profesí.

Vosmik (2018) vidí u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) jako největší zátěž stigmatizaci, nálepkování, kategorizace, zdůrazňování jejich odlišnosti. Člověk se snaží zbavit nálepky, místo aby se zaměřoval na svoji perspektivu a na silné stránky, kterými může zlepšit svou perspektivu. Kariérový poradce pomáhá žákům s nalezením vlastních zdrojů, znalostí a dovedností, které posílí jejich odpovědnost k sobě a pomůže jim vrátit jejich kompetence. Dále je potřeba u osob se SVP odstraňovat stigma z nemoci, selhání a viny, oslabovat obviňování a znevažování, a naopak pěstovat naději.

Kariérové poradenství u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je obdobné jako u intaktních. Pouze je potřeba myslet na nutnost některých testů v rámci kariérového poradenství v SPC a na úpravu podmínek přijímacího řízení na střední školy. (Vosmik, 2018)

Dle Opatřilové, Vítkové (2012) je potřeba při poskytování kariérového poradenství zohledňovat speciální potřeby a volit citlivý přístup. Při výběru povolání brát v potaz nejen zdravotní stav, dosavadní školní výsledky, ale i psychologické vyšetření a výsledky rozhovoru se žákem, které zkoumají nejen vyzrálou, ale i zaměření a přání. Kariérové poradenství vychází z komplexních informací o klientovi.

Zámečnicková (in Pipeková, 2006) doplňuje, že je nutné zohledňovat i nároky na výkon povolání, požadavky pro danou profesi a zároveň posoudit vhodnost zvoleného povolání s ohledem na zdravotní postižení a na možnost uplatnění na trhu práce.

Tatarková (2002) pokládá pro uplatnění osob se zrakovým či sluchovým postižením na trhu práce za důležité vhodně zvolený duh školy, rehabilitaci a získané sociální dovednosti. Opatřilová a Zámečnicková (2005) dodávají, že osoba se zdravotním postižením je handicapovaná nejen z důvodu zdravotního postižení a postojem společnosti, ale také nedostatky v běžných sociálních dovednostech a kompetencích.

Nedostatky v sociálních dovednostech a kompetencích lze zmírnit nebo odstranit pomocí sociální rehabilitace, která je součástí komplexní rehabilitace, do které mimo sociální rehabilitaci spadá i léčebná, pracovní a pedagogická. Sociální rehabilitace je v §70

odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, definována jako „*soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí*“.

V rámci poradenského procesu by měla být provedena diagnostika profesní orientace, kterou dělá PPP nebo SPC. Diagnostika se zaměřuje na anamnestické údaje, oblast motoriky a grafomotoriky, rozumové a komunikační schopnosti, lateralitu, na osobnost především na emoční a sociální oblast. Při diagnostice je nápomocna zpráva a doporučení od učitele základní školy, zpráva od lékaře obsahující aktuální zdravotní stav i prognózu do budoucna. Žák by měl absolvovat psychologické vyšetření a vyšetření osobnosti a rozhovor s pracovníkem SPC. Prostřednictvím těchto vyšetření by měl pracovník SPC dokázat posoudit předpoklady pro daný obor, zjistit emoční stabilitu, osobnostní vyrovnanost, odolnost vůči zátěži. Rozhovor se žákem je zaměřen na jeho zájmy a motivaci pro zvolený obor a zda si jej vybral sám nebo jde o přání rodičů. Dále je pro poradce důležitý rozhovor s rodiči, díky kterému zjistí reálnost jejich představ a očekávání ve vztahu k možnostem žáka se zrakovým postižením. (Hlad'o in Friedmann et al., 2011)

Dle Bartůňkové (2012) by kariérový poradce měl nejprve pomocí rozhovorů či vhodných testů zjistit, zda žák má opravdu zájem o zvýšení kvalifikace a jaký obor by byl správnou volbou. Poté společně s žákem vybere nabídky škol, kam se přihlásí. Dílčím cílem je, aby uspěl při přijímacím řízení a do školy nastoupil. Z tohoto důvodu je pomoc také orientována na přípravu na přijímací zkoušky. Po úspěšném přijetí probíhá podpora během studia. Poradce by měl včas odhalit rezervy ve vědomostech a zajistit například doučování, aby předešel selhání. Před nástupem na střední školu by měl kariérový poradce zjistit, jaké budou výdaje se stravováním, cestováním, bydlením, s pomůckami atd. Následně by s žákem a jeho rodiči měl probrat, zda je to v jejich silách. Touto důslednou přípravou je možné předejít budoucímu možnému odchodu ze školy. (Bartůňková, 2012)

1.3 Požadavky na kariérového poradce

Kariérový poradce je odborník na trh práce, pracovní prostředí a kariéru. Poskytuje odborné rady a je zaměřen na celý obsah problému. (Friedmann et al., 2011)

Dle Opatřilové, Vítkové, (2012) jsou kladeny vyšší nároky na kariérového poradce, který musí mít hlubší znalosti z oblasti speciální pedagogiky, sociální práce, psychologie handicapu nebo úzce spolupracovat s psychology, speciálními pedagogy. (Opatřilová, Vítková, 2012)

Kariérový poradce by měl být kvalifikovaný, zkušený, osobnostně a sociálně vyzrálý, citlivý k potřebám žáka či studenta a k jeho rozhodnutím. Měl by být empatický, umět naslouchat, respektovat jeho názory bez ohledu na věk, pohlaví nebo národnost. Zároveň by měl umět poskytnout informace o možnostech, které může žák či student využít. Kariérový poradce nabízí více možností řešení a nechává žáka zvolit jednu z předložených variant. Žák či student by měl být klient aktivní a samostatný, např. napsat strukturovaný životopis, samostatně vypracovat domácí úkol, telefonovat. (Bartůňková, Šuláková, Hůle, 2012)

Vendl (2018) doplňuje, že by u kariérového poradce měla být shoda v jeho tónu hlasu a postavení těla se sdělovanými informacemi.

Úkolem kariérového poradce je poskytovat informace a doporučovat takovou profesi, která bude odpovídat reálným schopnostem a předpokladům dané osoby. Zároveň musí zhodnotit i požadavky studia, nároky na výkon k povolání a předpoklady k dlouhodobému vykonání profese. (Krejčířová, 2005)

Dle americké Národní asociace kariérového rozvoje NCDA (online), aby mohl člověk pracovat jako kariérový poradce, musí prokázat minimální kompetence v jedenácti určených oblastech. Těmito jedenácti oblastmi jsou: „*Teorie profesního rozvoje, Individuální a skupinové poradenské dovednosti, Individuální/Skupinové hodnocení, Informace/Zdroje, Řízení a implementace programu, Konzultace, Různorodé populace, Dohled, Etické/Právní otázky, Výzkum/Hodnocení a Technologie*“.

V naší republice doposud neexistuje koncepce systematického vzdělávání kariérových poradců. Vzdělávání a jejich rozvoj zajišťují organizace, které poskytují různé druhy odborné přípravy. Kariérový poradce by měl minimálně absolvovat profesní zkoušku NSK. Může mít také vystudovaný bakalářský studijní program v oboru pedagogika, specializace

v pedagogice, psychologie a ve skupině oborů pedagogika, učitelství, sociální péče. (Průvodce kariérou, online)

Výchovný poradce (kariérový poradce) musí dle § 8 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků v platném znění, absolvovat specializační studium v celkové délce 250 hodin v rámci programu celoživotního vzdělávání, které je zakončeno závěrečnou zkouškou před komisí včetně obhajoby závěrečné práce

Pro snadné vyhledávání kariérových poradců slouží katalog poradců, který je k dispozici online. Poradci jsou uspořádáni dle krajů, ve kterých své služby nabízí. V současné době je v celé České republice registrováno pouze 41 poradců. Z toho je aktivních 35 a vyskytují se jen v 9 krajích, včetně hlavního města Prahy. (Katalog poradců, online)

2 Možnosti zaměstnání osob se zrakovým a sluchovým postižením

V předchozí kapitole bylo definováno kariérové poradenství včetně požadavků na kariérového poradce a kariérové poradenství u osob se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně u osob se sluchovým postižením a osob se zrakovým postižením. Tato kapitola seznamuje s povoláními, které může osoba se zrakovým či sluchovým postižením vykonávat, ale i s možnostmi podpory při získávání či udržení zaměstnání.

V dnešní době mají osoby se zrakovým či sluchovým postižením možnost vzdělání v běžných školách i studia na vysokých školách. Využívají velké množství kompenzačních pomůcek a informačních technologií, které jim usnadňují život i začlenění do společnosti a mají také více možností pracovního uplatnění než dříve. Zároveň dochází k útlumu povolání, která byla dříve považována za tradiční a vhodná pro osoby se zrakovým postižením. Jednalo se o profese, jako je kartáčník, knihař apod. (Bubeníčková, 2014)

Nejen ve vzdělávání, ale i v pracovním a společenském životě je trend inkluzivní přístup, který brání vyčleňování osob s postižením ze společnosti. (Smýkal, 2000) Jedná se o promyšlený postup, ve kterém postupně dochází k reformám v zákonech, rozšiřuje se nabídka, realizují se různé projekty. Např. úřad práce od roku 2017 realizuje projekt s cílem rozvoje systémů podpory a poradenství osob se zdravotním postižením při hledání a změně práce. V rámci projektu bude vytvořena síť poradců pro osoby se zdravotním postižením a koordinátorů zaměstnávání osob se zdravotním postižením, jejichž cílem je působit jako prevence nezaměstnanosti osob se zdravotním postižením a snižování podílu osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce. Mělo by se tak dít prostřednictvím poradenství zaměřeného na osoby se zdravotním postižením, na jejich motivaci k začlenění na trh práce, na pracovní rehabilitaci a na hodnocení jejich pracovního potenciálu pomocí ergodiagnostických vyšetření. Další důležitou částí je osvěta a praktická pomoc zaměstnavatelům při přijímání osob se zdravotním postižením do zaměstnání. Na kontaktním pracovišti Úřadu práce ČR by měl být vyškolený specialista, který bude poskytovat poradenství zaměstnavatelům i osobám se zdravotním postižením. Neméně důležitý je také rozvoj systému spolupráce zapojených subjektů (školy, zaměstnavatelé, poskytovatelé sociálních služeb včetně neziskových organizací, ergodiagnostická centra). (Úřad práce ČR, online)

Pro plnohodnotné zapojení osoby s postižením do společnosti ve všech oblastech je dle Jesenského (2001) nezbytné, aby společnost změnila pohled na tyto osoby s postižením, nevnímala je jako přítěž, ale využila jejich schopnosti a ocenila jejich kvalitu. Díky tomu na sebe začnou i tyto osoby nahlížet jinak. Doposud se vnímají jako osoby s omezeným právem na plnohodnotný život. Mimo to je i důležité, aby mohl být člověk plnohodnotně zapojen do vzdělávacího procesu, musí být vybaven dovednostmi a návyky, které mu zajistí nejvyšší možnou míru samostatnosti a soběstačnosti. (Bubeníčková, 2014)

Především osoba se zrakovým postižením potřebuje při vykonání práce jiný přístup než osoby intaktní. Jedná se především z počátku o pomoc při orientaci na pracovišti, může se jednat o menší úpravy v uspořádání nábytku nebo v občasně kontrole například v písemném projevu. Všichni pracovníci dané firmy by měli dodržovat určitá pravidla (např. nenechávat otevřená okna v úrovni od hlavy nebo pasu, nepřemisťovat předměty bez vědomí osoby se zrakovým postižením). (Augusta, 2013) Kavalírová (2012) doplňuje, že je potřeba připravit intaktní spolupracovníky na komunikaci a spolupráci s osobou se zrakovým či sluchovým postižením.

Osoba se zrakovým postižením se může uplatnit jako administrativní pracovník, IT pracovník, programátor pracovník v telemarketingu, právník, překladatel či tlumočnick, psycholog, sociální pracovník, speciální pedagog, učitel, hudebník, ladič klavírů, zpěvák, čalouník, kartáčník, keramik, knihař, masér, košíkář (praceprozp.cz, online). Výše uvedené profese však vyžadují vystudovat určitý obor.

Ne všechny pracovní pozice jsou pro osoby se sluchovým postižením vhodné. Důvodem může být narušené rovnovážného ústrojí, při těžších sluchových vadách komunikační bariéry, absence sluchové kontroly apod. Mezi vhodné pracovní pozice můžeme zařadit pozici administrativního pracovníka, asistenta zubního technika, technika informačních technologií, správce aplikací, programátora, operátora výpočetní techniky, správce operačních systémů a sítí, asistenta pedagoga, sociálního pracovníka, pedagoga, psychologa, trenéra, webdesignera, oděvního technologa, čalouníka, elektrikáře, krejčího, malíře, kuchaře, pekaře, cukráře, zahradníka či zámečníka. (praceprozp.cz, online)

2.1 Možnosti podpory

Poradenství mimo organizace, které se přímo věnují cílové skupině osob se zrakovým nebo sluchovým postižením, poskytují i již výše zmíněná informační a poradenská střediska úřadu práce. Poradenství se kromě výběru školy zaměřuje i na možnosti rekvalifikace, na situaci na trhu práce a na možnosti uplatnění ve vybraném oboru, na podmínky a průběh přijímacího řízení či na nároky a požadavky vázané k danému povolání. (Úřad práce ČR, online)

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace spadá do tzv. ucelené rehabilitace a úzce souvisí s rehabilitací sociální. Jejím cílem je rozvoj schopností, dovedností a návyků, které jsou důležité pro zaměstnání. Jedná se o jeden z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, jejímž jedním z cílů je vyrovnávat pracovní příležitosti osob se zdravotním postižením na pracovním trhu. (Bartoňová, Pipeková, Vítková, 2005)

Dle § 69 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění: „*Pracovní rehabilitace je souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce a hradí náklady s ní spojené... Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti“.*

Rekvalifikace

Na pracovní rehabilitaci zpravidla navazují rekvalifikační programy. Ty jsou určeny zpravidla pro osoby, které nejsou zaměstnané, jsou starší 16 let a nemají méně než dva roky před vznikem nároku na starobní důchod. (Richterová, 2011)

„*Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která*

dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických znalostí a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání“. (§108, zákon o zaměstnanosti)

V České republice existuje jediné středisko, které poskytuje osobám s těžkým zrakovým postižením sociální rehabilitaci, pracovní rehabilitaci a rekvalifikaci s následným pracovním uplatněním. Jedná se o Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina. Registrovanou sociální službou jsou kromě sociální rehabilitace i sociálně terapeutické dílny, které jsou určeny pro osoby se zdravotním postižením, které jsou nezaměstnatelné na otevřeném i chráněném pracovním trhu. V chráněných pracovních dílnách mohou díky vymezených chráněným pracovním místům nalézt uplatnění absolventi kurzů. (Dědina, o.p.s., online)

Chráněný pracovní trh

Další podporou osob se zdravotním postižením je chráněný pracovní trh. Chráněný pracovní trh zahrnuje zaměstnavatele, kteří zaměstnávají alespoň 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců a současně uzavřeli s Úřadem práce ČR dohodu o uznání. Poprvé se uzavírá na dobu 3 let a podle podmínek vymezených zákonem. (zákon o zaměstnanosti)

Slowík (2007) tuto možnost vnímá spíše jako terapeutický prostředek a možnost efektivně využitého volného času osob, které nejsou schopny uplatnění na volném pracovním trhu, nebo se jim nedaří dlouhodobě se na něm udržet. Rozhodně tento způsob zaměstnávání nesplňuje představy o pracovní integraci, neboť se jedná o izolované prostředí.

Podporované zaměstnávání

Jedná se o formu pracovního i sociálního uplatnění osob se zdravotním postižením na pracovním trhu s cílem pomoci se získáním či udržením placeného zaměstnání na volném pracovním trhu. Služba je časově omezena a podpora je poskytována nejen při hledání pracovního místa, ale i na pracovišti. Pracovníci agentury podporovaného zaměstnávání jsou osobě s postižením jen poradcem, oporou, či v některých případech i právním zástupcem. Prostřednictvím této služby není osoba se zdravotním postižením pouze zapracována

na určitou pozici, ale zároveň dochází i k osvojování sociálních dovedností, které jsou nezbytné pro spolupráci s kolegy, dochvilnost či vyjadřování svých potřeb. Podpora a poradenství mohou být poskytovány zaměstnavateli osoby se zdravotním postižením.

Existuje velké množství organizací, které se věnují podporovanému zaměstnávání u osob se zdravotním postižením a lze je nalézt na webových stránkách České unie pro podporované zaměstnávání. Nezisková organizace Kafira o.p.s. se věnuje podporovanému zaměstnávání u osob se zrakovým postižením. Osobám se sluchovým postižením svoje služby nabízí Tichý svět (dříve APPN - agentura pro neslyšící). (Česká unie pro podporované zaměstnávání, online)

Organizace, jejichž cílovou skupinou jsou osoby se zrakovým či sluchovým postižením, mohou být také zdrojem potřebných informací v oblasti kariérového či profesního poradenství. Osoby se zrakovým postižením se mohou obrátit například na TyfloCentrum, SONS ČR, již výše zmíněné Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina. Osoby se sluchovým postižením mohou kontaktovat např. Unii neslyšících Brno, Poradenské centrum pro sluchově postižené Kroměříž.

3 Zrakové postižení

V předchozích kapitolách jsme se věnovali kariérovému poradenství obecně a kariérovému poradenství u osob se SVP, konkrétně se zrakovým a sluchovým postižením a možnostmi zaměstnávání a podpory těchto osob. Tato kapitola se zaměřuje na klasifikaci zrakových vad, na odlišnosti od intaktní populace a dále na informace o zrakovém postižení včetně jeho vlivu na osobnost člověka a na jeho kvalitu života.

Ludíková (2002) považuje za osobu se zrakovým postižením toho, kdo má problémy se získáváním a zpracováním vizuálních informací po optimální korekci. Mezi tyto osoby nelze zahrnout ty, které během života nosí dioptrické brýle nebo kontaktní čočky a zvládají každodenní činnosti bez obtíží. Nováková (2006) dodává, že poškození zraku u těchto osob ovlivňuje činnosti každodenního života.

3.1 Klasifikace zrakových vad

Zraková vada je stav, ve kterém zrakové ústrojí neplní svoji funkci vůbec, nebo ji plní jen částečně. „*Termínem zrakové vady označujeme nedostatky zrakové percepce různé etiologie i rozsahu*“. (Finková, 2011, str. 13)

Spektrum zrakových vad je velmi široké a klasifikace zrakových vad je stále nejednotná. Dají se rozdělit podle oblasti postižení, doby vzniku a délky trvání zrakového postižení, stupně zrakové vady, etiologie. (Finková, 2011) V České republice se nejvíce využívá dělení od Světové zdravotnické organizace (WHO) dle stupně postižení (MKN-10 klasifikace, online)

Tabulka č. 1 Dělení dle stupně postižení podle MKN-10

Kategorie zrakové vady	Uváděný rozdíl zrakové ostrosti	
	horší než	stejně nebo lepší než
0 Mírná nebo žádná zraková vada		6/18 3/10 (0,3) 20/70
1 Středně těžká zraková vada	6/18 3/10 (0,3) 20/70	6/60 1/10 (0,1) 20/200
2 Těžká zraková vada	6/60 1/10 (0,1) 20/200	3/60 1/20 (0,05) 20/400
3 Slepota	3/60 1/20 (0,05) 20/400	1/60* 1/50 (0,02) 5/300 (20/1200)
4 Slepota	1/60* 1/50 (0,02) 5/300 (20/1200)	Vnímání světla
5 Slepota	Žádné vnímání světla	
9	Nezjištěna nebo nespecifikována	

Zdroj: (MKN-10 klasifikace, online)

Finková (2010), Keblová (2001) Požár (1996) rozlišují osoby se zrakovým postižením dle stupně narušení zrakového vnímání na osoby nevidomé, osoby slabozraké, osoby se zbytky zraku a osoby s poruchami binokulárního vidění.

Květoňová (2000) užívá dělení jen na dvě skupiny, a to na slabozraké a nevidomé.

Slabozrakost

Za osobu se slabozrakostí je považován každý, kdo má narušeno zrakové vnímání na stupni slabozrakosti. Rozlišujeme ji na lehkou a těžkou. Osoby slabozraké mají omezeny a deformovány zrakové představy. Využívají kompenzační pomůcky, které jim do určité míry pomáhají kompenzovat ztrátu zraku. (Finková, 2010)

Nevidomost

Za osobu s nevidomostí je považován každý, kdo má narušeno zrakové vnímání na stupni slepoty. Jedná se o nejtěžší stupeň zrakového postižení. (Finková, 2011)

Hamadová, Květoňová, Nováková (2007) nevidomost rozlišují na vrozenou a získanou a zahrnují sem osoby s naprostou ztrátou světlocitu až po osoby se světlocitem, ale s chybnou světelnou projekcí.

Osoby s nevidomostí nejsou schopny přijímat informace zrakovou cestou. Proto jsou kompenzovány jinými smysly, které však nedovedou zcela nahradit získávání informací a zkušeností zrakově. Mají jiný způsob komunikace, ztížený pohyb a prostorovou orientaci, při které využívají bílou hůl. Pro čtení a psaní je nezbytná znalost Braillova písma. V dnešní době k získávání informací či čtení knih využívají spíše technologie, jako je telefon, počítač a jiné, které jim převádějí text do zvukové podoby. K běžnému životu, k orientaci, ale i k výkonu zaměstnání využívají mnoho kompenzačních pomůcek. (Ludíková, 2014)

Zbytky zraku, někdy také označováno jako praktická slepota, jsou specifickou skupinou, která je mezistupněm mezi nevidomostí a slabozrakostí. Osoba se zbytky zraku má zachován světlocit se správnou světelnou projekcí. To znamená, že se otáčí za světlem, upoutá ji silné světlo a s korekcí rozpoznává prsty těsně před očima. Zrakové vnímání je u ní omezeno, což vede ke zkreslení a narušení představ o světě. Osoba s tímto typem nevidomosti musí využívat ve všech oblastech života optické a jiné kompenzační pomůcky. I když využívá zrak, tak zrakové vnímání není natolik kvalitní, aby se mohla bezpečně pohybovat bez kompenzace. Narušena je i oblast získávání informací. Osoba je schopna číst a psát ve zvětšeném černotisku za použití optických kompenzačních pomůcek a každopádně by si měla osvojit čtení a psaní Braillova písma. (Ludíková, 2014)

3.2 Charakteristika osob se zrakovým postižením

Zrak je základní a nejcennějším smyslovým orgánem, kterým přijímáme maximální množství informací v krátkém čase. Umožňuje nám učit se nápodobou, získat zkušenosti, porozumět světu kolem nás a orientovat se v něm. V případě těžkého zrakového postižení je ovlivněno zrakové vnímání, které způsobuje problémy s pohybem, sebeobsluhou, orientací a vzděláváním. Ztráta zrakové ostrosti je obvykle kompenzována sluchem a hmatem. Sluchové i hmatové vnímání musí člověk se zrakovým postižením od začátku cvičit a zdokonalovat, protože tyto schopnosti nejsou vrozené. Osoby nevidomé nebo prakticky nevidomé se spoléhají ve větší míře na sluchové vnímání. (Nováková, 2006)

Hmat je druhý kompenzační smysl, který osoby se zrakovým postižením využívají, ale neposkytuje jim stejné množství informací. Vnímání prostoru je omezeno pouze na okolí v bezprostřední blízkosti (natažení rukou). Jedná se o vcelku náročný a zdlouhavý proces, který klade zvýšené nároky na paměť, pozornost a myšlení, a proto osoby s těžkým zrakovým postižením dávají přednost verbálním informacím a velký význam pro ně má sluchová paměť. Rozvoj myšlení je vázán na rozvoj řeči. Řeč se stává také kompenzačním nástrojem. Proto je pro ně řeč důležitější než pro intaktní populaci. U osob s těžkým zrakovým postižením může být řeč narušena jak po stránce formální, tak po stránce obsahové. Je potřeba dát pozor na verbalismus. (Knotová, 2014)

Socializace je u nich ztížena deformací či nápadností očí, nedostatkem očního kontaktu, neverbálními projevy, které nemají obvyklý význam. (Knotová, 2014) Neverbální projevy nevidomých nemají typickou informační podobu (držení těla, mimika), z toho důvodu může docházet k nedorozuměním, nebo mohou být intaktní osoby zmateny. (Nováková, 2006)

Osoba s těžkým zrakovým postižením se nedokáže snadno a rychle zorientovat v sociální situaci a může vznikat problém, např. při vstupu do místnosti, při zapojení se do rozhovoru atd. Společně s nedostatkem zkušeností to může být příčinou nedostatečného rozvoje porozumění. Tento nedostatek může ovlivňovat i určité slovní výrazy označující především emoce, postoje, potřeby jiných lidí a mohou vést k problémům v sociální interakci. Osobám s těžkým zrakovým postižením chybí učení nápodobou, což jim ztěžuje získávání sociálních zkušeností a osvojení standardních projevů chování. Mohou mít také problém s orientací v neznámém prostředí, což může způsobovat závislost na jiných osobách nebo izolovanost na známé prostředí. (Vágnerová, 2005)

Botošová (2005) dodává, že si intaktní společnost myslí, že osoby se zrakovým postižením jsou závislé na intaktní populaci. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že těžké zrakové postižení je považováno za nejhorší typ postižení a mnoho lidí si nedovede představit život bez zraku. Je pro ně nepochopitelné, jak se osoby dokážou samy pohybovat a orientovat v prostoru, číst a psát.

Osoby se zrakovým postižením mají ztíženou prostorovou orientaci, samostatný pohyb a sebeobsahu, a proto je nutné těmto oblastem již na základní škole věnovat dostatečnou pozornost a snažit se, aby se tyto dovednosti daný jedinec naučil. Jejich zvládnutí je důležité pro možné pracovní uplatnění, samostatnost a nezávislost. (Opatřilová, Vítková, 2012)

4 Sluchové postižení

Tato kapitola se věnuje charakteristice sluchového postižení a odlišností od intaktní populace, klasifikaci sluchových vad.

4.1 Klasifikace sluchových vad

Sluchovým postižením se rozumí poškození analyzátoru, které má za následek snížení nebo úplnou ztrátu schopnosti vnímat zvuky a řeč. Díky sníženým zvukovým podnětům dochází k informační deprivaci. (Vágnerová, 2005)

J. Langer (2014 s. 7) vidí ve sluchovém postižení „*sociální důsledek takové ztráty sluchu, kterou již není možné plně kompenzovat technickými pomůckami, a která již negativně ovlivňuje kvalitu života*“.

Sluchové postižení, stejně jako zrakové, můžeme rozdělit podle velikosti sluchové ztráty, místa vzniku, etiologie, doby vzniku. Do skupiny osob se sluchovým postižením patří osoby neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé. (Bendová, 2015)

Je evidentní, že i sluchově postižení (stejně jako zrakově postižení) tvoří heterogenní skupinu a terminologie je stále nejednotná, neustálená a umožňuje i blíže upřesnit vadu (např. prelingvální nedoslýchavost či hluchota aj.). I u vad sluchu využijeme rozdělení dle stupně postižení.

Tabulka č. 2 Dělení dle velikosti sluchové ztráty

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu	Název kategorie podle vyhlášky MPSV č. 284/1995 Sb.
0–25 dB	normální sluch	
26–40 dB	lehká nedoslýchavost	lehká nedoslýchavost (již od 20 dB)
41–55 dB	střední nedoslýchavost	středně těžká nedoslýchavost
56–70 dB	středně těžké poškození sluchu	těžká nedoslýchavost
71–90 dB	těžké poškození sluchu	praktická hluchota
více než 90, ale body v audiogramu i nad 1 kHz	velmi závažné poškození sluchu	úplná hluchota
v audiogramu nejsou žádné body nad 1 kHz	Neslyšící	úplná hluchota

Zdroj: Horáková, 2006

Nedoslýchavost

Nedoslýchavost se může projevovat od minimálních ztrát sluchu až po těžkou nedoslýchavost. Osoba s lehkou nedoslýchavostí má problém v hlučném prostředí nebo při šeptané řeči. Hlasitou řeč slyší a její řeč je dobře srozumitelná. Nedoslýchavost je dobře kompenzovatelná sluchadly. Osoba se střední nedoslýchavostí slyší a rozumí mluvené řeči. Problémy s porozuměním jsou například v hluku. Řeč je srozumitelná, ale výslovnost často nesprávná. U osoby s těžkou nedoslýchavostí je opožděný rozvoj řeči, srozumitelnost je narušena a mluvenou řeč slyší do vzdálenosti menší než jeden metr. Významná je pro ni mimika a pantomimika. Rozvoj řeči je opožděný, srozumitelnost je narušena. Problémy se objevují i v chybné výslovnosti, v diktovaném textu a může také špatně rozumět slovním instrukcím. Ke komunikaci osoby využívají orální (mluvený i grafický jazyk), vizuální (odezírání) a zvukové dovednosti. (Krejčířová, 2002)

Knotová (2014) říká, že odezírání je velmi náročný proces, který vyžaduje velkou pozornost a způsobuje potíže při rozlišování artikulačně podobných slov, a právě proto snadno dochází k omylům. Při odezírání je snižená možnost získat informace o neverbálních informacích, jako je intonace hlasu či zdůraznění určitých slov.

Bendová (2015) vysvětluje, že při odezírání jde o čtení pohybů celého těla, postoje mluvícího, pauz v řeči a odezírání viditelných pohybů mluvidel. Odezírání je ovlivněno vnějšími i vnitřními podmínkami. (Bendová, 2015)

Hluchota

Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, v platném znění, v §2 považuje za „*neslyšící osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči a osoby těžce nedoslýchavé, u nich rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem*“.

Krejčířová (2002) rozděluje neslyšící na prelingválně a postlingválně neslyšící. Prelingvální hluchota vznikla před zafixováním orální řeči. Postlingvální hluchota vzniká po vytvoření orální řeči. Pokud hluchota nastane po 7. roce života, zůstává řeč obvykle

zachována. Je však potřeba se nadále věnovat zvukové, obsahové i gramatické stránce řeči. (Krejčířová, 2002).

Vágnerová (2005) uvádí, že prelingvální sluchové postižení vzniká před zafixováním mluvené řeči a závažně narušuje celkový rozvoj osobnosti, protože nedostatečný nebo žádný vývoj řeči nepříznivě ovlivňuje i další psychické funkce. Řeč je důležitá pro sociální kontakty a je zdrojem poznání. Pro osobu prelingválně neslyšící je orální řeč nevyhovující komunikační prostředek, jelikož nejen že není schopna vnímat verbální sdělení, ale nedokáže kontrolovat vlastní projev. Řeč bývá většinou hůře srozumitelná, osoba prelingválně nelyšící nechápe význam jednotlivých slov, má nižší slovní zásobu, a proto může jednotlivá slova nesprávně používat. Má potíže při pochopení abstraktních pojmů, chápání sociálních situací. Psaný i verbální projev bývá velmi zjednodušený, používá nesprávné gramatické tvary, nezachovává slovosled a nedodržuje správnou větnou stavbu. Může mít problémy s porozuměním čteného textu. (Vágnerová, 2005)

Pro těžce sluchově postižené je vhodný komunikační prostředek znaková řeč. Ta je však sociálně izoluje, protože většina intaktní populace znakový jazyk neovládá a pro komunikaci s nimi je potřeba tlumočnick. V důsledku izolace bývají snáze dezorientovaní a špatně chápou významy různých situací, těžko se orientují v mezilidských vztazích. Mohou mít problém v porozumění pocitům, názorům a postojům jiných lidí. Často nechápu, co je dovoleno a co je zakázáno. Projevuje se u nich nápadnost v chování, nejsou schopni jednat očekávaným způsobem a ovládat svoje projevy. Většinou jednají impulzivně, bez rozmyslu, s nepřiměřenou intenzitou. (Vágnerová, 2005)

4.2 Charakteristika osob se sluchovým postižením

Sluch je důležitý smysl, kterým získáváme informace o prostředí, věcech a dějích v okolí. Je důležitý pro komunikaci a pro sociální vztahy. Kompenzačním smyslem je zrak. Pro vývoj je velmi důležité, kdy ke ztrátě sluchu došlo, zda před rozvojem řeči, nebo až po jejím rozvoji. Osoby s těžkým sluchovým postižením používají především znakový jazyk. Většinou se u nich objevují v mluvené a psané řeči agramatismy, které jsou způsobeny odlišným způsobem komunikace. Chybí jim také spontánní a snadné porozumění textu. Osoby s nedoslýchavostí používají sluchadla, která jim umožňují kvalitní poslech, nebo mají aplikovaný kochleární implantát. Důležité je, aby se žák se sluchovým postižením nebál kontaktu se slyšícími a dovedl řešit každodenní situace. (Röderová, 2010)

Skákalová (2017) doplňuje, že sluch je důležitý i pro prostorovou orientaci, vnímání vlastní polohy a pohybů těla a varovných zvuků. Ztráta sluchu omezuje výkon, orientaci v akustickém prostředí, ohrožuje bezpečnost těchto osob, omezuje zájmové i pracovní činnosti a fungování v sociálních interakcích. Jedná se o jeden z nejdůležitějších informačních kanálů a je důležitý u náhodného a nezáměrného učení. Sluchová vada má na člověka kromě komunikační a informační bariéry další důsledky, kterými je psychická zátěž, omezenější sociální vztahy, nedostatky v orientačních schopnostech a má vliv také na psychický a osobnostní vývoj dítěte.

Osoba se sluchovým postižením může mít hlasitější mluvní projev, nebo naopak může hovořit velmi tiše, protože nemá zpětnou vazbu a má obavy z hlasitého projevu. V komunikaci se může chovat netaktně (skáče do řeči, nedává prostor k vyjádření), nebo může komunikaci omezovat jen na nezbytně nutnou. (Skákalová, 2017)

U neslyšících se projevují neverbální projevy způsobené jejich sluchovou vadou. Mezi tyto projevy patří upřený dlouhodobý pohled do očí, doteky. Dále hodně využívají mimiku při komunikaci znakovým jazykem. Jedná se o vyjádření intonace a rytmu hlasu. V důsledku nefunkční komunikace může docházet k výbuchům vzteku a k agresivitě. Pokud se nepodaří vytvořit plnohodnotnou komunikaci, naruší to sociální a psychický vývoj po celý zbytek života. (Skákalová, 2017)

Myšlení je vázáno na konkrétní realitu, rozvoj logických operací je pomalejší a složitější. Socializace je u osob s těžkým sluchovým postižením ovlivněna, neboť je pro ně těžké

pochopit normy chování, mají problém s pochopením pocitů a názorů jiných lidí a hůře se orientují v mezilidských vztazích. (Knotová, 2014)

U sluchového postižení jako handicapu jde především o to, nakolik je člověk schopen fungovat v každodenním životě. Tak jako u ostatních druhů postižení intaktní společnost zaujímá ambivalentní postoj. Sluchově postižení se viditelně odlišují od intaktní populace nošením sluchadla, znakovým jazykem či specifickým řečovým projevem. (Opatřilová, 2012)

5 Vliv zrakového a sluchového postižení na život

Předchozí dvě kapitoly se věnovaly vymezení zrakového a sluchového postižení. Nyní je vhodné se zaměřit na vliv zrakového a sluchového postižení na osobnost a život člověka. Jejich vliv záleží na mnoha faktorech a těmto specifikům se tato kapitola věnuje blíže.

Sluchové i zrakové postižení patří mezi smyslové vady a díky tomu se u nich objevují informační deficity. Oproti intaktní populaci jsou tyto lidé znevýhodněni v komunikačních dovednostech. To má samozřejmě vliv na vývoj jedince a na jeho socializaci. (Vítová, 2014)

Opatřilová, Vítková (2012) dodávají, že pro rozvoj socializace u osob se zrakovým postižením je významná zpětná vazba intaktních osob, možnost a schopnost uplatnit přijaté vzorce chování v přirozených podmínkách. Socializace je důležitá proto, že sociálně kompetentní osoba má o sobě pozitivní smýšlení, rozumí svému postižení, zná své slabé a silné stránky. Socializace dále podporuje jejich samostatnost, účast na společenském životě, schopnost rozhodovat se.

Podle Schindlerové (2007) je podstatné, kdy ke ztrátě zraku došlo. Osoby s vrozenou zrakovou vadou mohou mít výhodu, že přijaly své postižení a již od raného věku jsou vedeny k tomu, aby se naučily co nejvíce dovedností, které jim pomohou být co nejvíce nezávislé na intaktní populaci. Ne však u všech osob s vrozenou zrakovou vadou se dosáhne maximální míry samostatnosti.

(Röderová, 2010) uvádí, že i u osob se sluchovým postižením je důležité, kdy ke ztrátě sluchu došlo: zda před fixací řeči, nebo až po ní.

Pro obě tyto skupiny osob se jedná o náročné životní situace, které přináší zvýšené nároky na přizpůsobení se. Lidé s postižením se musí neustále přizpůsobovat podmínkám intaktní společnosti a musí využívat kompenzační techniky při řešení náročných situací. Chování i reakce obou těchto skupin může být pro intaktní osoby nesrozumitelné, odlišné a může to zhoršovat jejich socializaci. (Skákalová, 2016)

Vývoj osobnosti u osob s vrozenou zrakovou i sluchovou vadou probíhá odlišně. Proto je velmi důležité, jaký postoj ke zrakové vadě a očekávání zaujímají rodiče. Tento postoj ovlivňuje osoby se zrakovým nebo sluchovým postižením již v raném věku a po celý život.

Postoje ovlivňují sebehodnocení, sebevědomí, začlenění a prosazení ve společnosti. (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007)

Osoby se získaným zrakovým postižením mají zkušenosti, představy o různých předmětech a mají zautomatizované postupy a organizaci práce, ale změní se jim přístup k informacím a nemohou využívat neverbální komunikaci. Neumějí však číst, psát v Braillově písmu, mají problém s orientací v neznámém prostředí, se socializací. (Vrubel, 2014)

U osob se sluchovým postižením je tomu velmi obdobně. Mají již vytvořeny všechny potřebné funkce, ale větší nároky jsou kladeny při akceptaci sluchové vady a při vytvoření kompenzačních mechanismů. Získané postižení působí na člověka jako trauma. Způsob, jakým se s nepříznivou situací vyrovná, záleží na mnoha faktorech, jako jsou osobnostní vlastnosti, podpora okolí, a dosažená vývojová úroveň. Na vývoj osobnosti má vliv i stupeň vady. Všechny vady, i ty lehčí, ovlivňují kvalitu života. (Skákalová, 2017)

Kimplová (2010) doplňuje, že získaná vada je traumatickou událostí a velkou psychickou zátěží, která ovlivňuje život člověka. Ve většině případů je nutné přistoupit ke změně životní strategie. Psychologický dopad na člověka je pak zcela individuální. Většinou se osobnost nijak nemění, ale posiluje se nebo se zdůrazňuje její slabost. Psychologický dopad rovněž ovlivňuje schopnost adaptace, postoje, chování a jednání blízkých. (Kimplová, 2010)

Postižení se netýká pouze samotné osoby, ale i její rodiny. Rodina je nejdůležitější společenskou skupinou, díky které si jedinec formuje osobnost, získává schopnosti a dovednosti a socializuje se. (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996). Pro rodiče je získaný typ vady přijatelnější. V obou případech však musí projít fázemi vyrovnání se s postižením (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007)

Dle Opatřilové, Vítkové (2012) je první fází šok a popření. Druhou fází je bezmocnost, kdy rodiče zažívají pocit viny a hanby. Třetí fází je postupná akceptace reality, kdy se začíná rodič pomalu vyrovnávat s postižením. Čtvrtou fází je smlouvání a hledání zázračných řešení a umocňování naděje, že jejich dítě bude v pořádku. Poslední fází je realistický postoj, kdy jsou rodiče schopni přijmout dítě s postižením takové, jaké je. Zde je prostor pro to začít plánovat budoucnost a mít reálnější očekávání od dítěte. To, zda a jak rodiče zpracují, že jejich dítě má zrakovou či sluchovou vadu, zásadně ovlivňuje sebepojetí a sebehodnocení

dítěte. Dále život dítěte s postižením zásadně ovlivňuje i jeho okolí, ale i to, na kolik své postižení akceptuje a zda se považuje za postiženého.

Vágnerová (2004) rozděluje fáze vyrovnání se s postižením:

1. Fáze šoku a popření.
2. Fáze akceptace a vyrovnání se s problémem: V této fázi rodiče hledají informace o postižení, obranou reakcí může být hledání viníka, agrese nebo pasivita až rezignace.
3. Fáze realismus, kdy rodiče začínají přijímat fakt, že jejich dítě je postižené.
4. Fáze plná akceptace, kdy rodiče dítě přijmou i s jeho postižením.

Důležité je, aby rodiče pochopili podstatu postižení a přizpůsobili jejich míru nároku na dítě. To znamená, aby ho nepodceňovali nebo nepřeceňovali. Rodiče mohou však k dítěti s postižením zaujmout různé výchovné styly, které mohou být rizikovým faktorem pro vývoj dítěte. Mezi tyto výchovné styly patří přehnaně ochranný přístup, nevhodně náročný přístup a přístup přiměřený vadě. Poslední z přístupů je pro správný vývoj člověka a jeho integraci do společnosti nejvhodnější. (Čálek, 1984)

U přehnaně ochranného přístupu rodiče příliš ochraňují své dítě, považují ho za neschopné. Příliš se na něj fixují a znemožňují mu aktivitu. U nevhodně náročného přístupu rodiče nepřijali a ignorují postižení, a z těchto důvodů na dítě kladou stejné, dokonce i vyšší nároky než na intaktní vrstevníky. Oba tyto přístupy neumožňují dítěti s postižením rozvíjet se podle vlastního tempa a vytvářet si vlastní identitu. Pokud rodiče nedokážou přijmout postižení svého dítěte, tak ani dítě své zdravotní postižení nepřijme. To poté může mít negativní vliv na jeho kvalitu života. Akceptace vady vede ke zdravému vývoji osobnosti. Pokud rodiče rozvíjejí potenciál dítěte, vedou ho a umožňují mu, aby samo mohlo předvést, co dokáže a zvládne, přispívají ke zdravému sebepojetí a vnímání sebe sama. (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007)

Růžičková (2014) rozděluje styly výchovy na úzkostnou, rozmazlující, perfekcionistickou, protekční, zavrhuje, nedostatečnou bez pravidel. Všechny tyto styly ztěžují zdravý vývoj dítěte s postižením, neboť na ně kladou nepřiměřeně nízké, nebo naopak

vysoké nároky. To má za důsledek to, že je dítě nesamostatné, nezodpovědné, má snížené sebevědomí, rozvíjí se sekundární a citová deprivace.

PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část navazuje na teoretickou část diplomové práce. Zaměřuje se na jednotlivé fáze výzkumu. Nejprve stanovuje cíl výzkumu, typ výzkumu, jednotlivé hypotézy, interpretaci dat a ověření stanovených hypotéz.

6 Metodologie výzkumu

Punch (2008) pokládá výběr metody za klíčový moment plánu a organizace navrhovaného výzkumu. Výzkumník se mnohdy ocitá v situaci, kdy není jednoznačné, zda se mají získávat data pomocí kvalitativní, nebo pomocí kvantitativní metody. Při řešení tohoto problému je potřeba pochopit, jaký význam má měření, zda a jakým způsobem pomůže k získání odpovědí na stanovené otázky. Ke zkoumání navrženého problému a, k ověření stanovených hypotéz byl zvolen kvantitativní výzkum.

„*Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru (stupeň)*“. (Gavora, 2010, str. 35). Výzkumník si při tomto typu zkoumání drží odstup od zkoumaných jevů, a měl by mít tedy nestranný pohled. Kvantitativní výzkum pomocí hypotéz prověřuje nebo vyvrací existující pedagogické teorie (Gavora, 2010). Ferjenčík (2010) doplňuje, že informacím často chybí kontext.

6.1 Cíl výzkumu

Zjistit postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým a sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace.

Zjistit a porovnat, které zdroje informací jsou nejvíc využívány rodiči dětí se zrakovým a sluchovým postižením.

6.2 Stanovení hypotéz

Na základě stanoveného výzkumného cíle je nutné stanovit hypotézy. Pro potřeby výzkumu byly formulovány nulové hypotézy H_0 a alternativní hypotézy H_A .

H1: Rodičům žáků se zrakovým a sluchovým postižením je kariérové poradenství více poskytováno ve školském poradenském zařízení a ve škole než jinými organizacemi.

H1₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl v množství získaných informací ze školského poradenského zařízení a školy než z jiných organizací.

H1_A: Existuje statisticky významný rozdíl v množství získaných informací ze školského poradenského zařízení a školy než z jiných organizací.

H2: Rodiče žáků se zrakovým postižením jsou s poskytovaným kariérovým poradenstvím víc spokojenější než rodiče žáků se sluchovým postižením.

H2₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl ve spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství mezi rodiči žáků se zrakovým a rodiči žáků se sluchovým postižením.

H2_A: Existuje statisticky významný rozdíl ve spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství mezi rodiči žáků se zrakovým a rodiči žáků se sluchovým postižením.

H3: Rodiče žáků se zrakovým postižením vnímají, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

H3₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

H3_A: Existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

H4: Rodiče žáků se sluchovým postižením předpokládají, že se jejich dítě v budoucnu zapojí do pracovního procesu více, než jak to předpokládají rodiče žáků se zrakovým postižením.

H4o: Neexistuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více než žák se zrakovým postižením.

H4A: Existuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více než žák se zrakovým postižením.

6.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem jsou rodiče žáků se zrakovým a sluchovým postižením ze základních a středních škol. Dotazník byl distribuován mezi rodiče žáků se zrakovým postižením a mezi rodiče žáků se sluchovým postižením v lednu a v únoru 2021, a to prostřednictvím výchovných poradců škol, ve kterých jsou tito žáci vzděláváni, ale i prostřednictvím pracovníků SPC či PPP, jichž jsou žáci klienty. Dotazník je umístěn na webové stránce: www.karierazp.upol.cz/rodice-spc/?fbclid=IwAR1xxAXSrfO7Yi_pn_EAsFAghx0eadH2xQ8tZo4mkie-7hr0JzoTDQrWoAc

Výzkumné šetření proběhlo v rámci projektu Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů pro žáky se SVP. Dotazník vyplnilo a odevzdalo 17 rodičů žáků se sluchovým postižením a 32 rodičů žáků se zrakovým postižením. Návratnost dotazníku byla negativně ovlivněna situací způsobenou pandemií covid-19.

6.4 Nástroj pro sběr dat

Pro zkoumání výzkumného vzorku byl použit dotazník. Jeho výhodou je získání a hromadné zpracování zkoumaných dat od většího počtu osob za poměrně krátkou dobu a bez přítomnosti emocí u dotazovaného.

V úvodní části dotazníku by prostřednictvím krátkého textu měly být vysvětleny cíle dotazníku a k čemu budou získaná data využita. Druhá část se věnuje otázkám a na závěr bývá poděkování respondentovi za spolupráci. (Gavora, 2010)

Otázky v dotazníku se rozlišují dle možnosti odpovědi na otevřené, zavřené a polootevřené.

V dotazníku byly využity uzavřené a polouzavřené otázky a škálování. Při uzavřených otázkách vybírá respondent z nabízených odpovědí. Někdy neví, jak na otázku odpovědět, a proto je vhodné zařadit i alternativní odpověď typu nevim, nedokážu se vyjádřit. V rámci uzavřené otázky se rovněž využívá škálování k hodnocení nějakého jevu. U polouzavřených otázek má respondent možnost kromě nabídnuté alternativy i možnost otevřené možnosti, která je nazvaná Jiné. (Gavora, 2010)

V tomto případě byl využit elektronický dotazník uveřejněný v podobě webové stránky a byl propagován prostřednictvím pracovišť SPC pro osoby se zrakovým a sluchovým postižením a prostřednictvím výchovných poradců škol, které děti se sluchovým, zrakovým postižením navštěvují.

Mezi hlavní nevýhody dotazníku patří nemožnost klást doplňující otázky, opravovat a zpřesňovat otázky v případě, že jsou pro někoho nesrozumitelné. (Gavora, 2010) Problémem může být i nízká návratnost dotazníku (Ferjenčík, 2010).

7 Analýza a interpretace výsledků

Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 17 rodičů žáků se sluchovým postižením a 32 rodičů žáků se zrakovým postižením. Rodiče obou zkoumaných skupin odpovídali na celkem 13 otázek, které se týkaly míry a spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství, způsobu poskytovaných informací školou a SPC nebo PPP, a míry důležitosti informací při volbě povolání.

Tabulka č. 3 Rozložení zkoumaného vzorku dle stupně a formy vzdělávání

Stupeň a forma vzdělávání	Četnost Zrakové postižení	Četnost Sluchové postižení
Základní škola (běžná)	10	11
Základní škola zřízená dle §16 odst. 9	4	3
Střední škola (běžná)	9	3
Střední škola zřízená dle §16 odst. 9	9	0

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Běžnou základní školu navštěvuje 10 žáků se zrakovým postižením a 11 žáků se sluchovým postižením. Základní školu zřízenou dle §16 odstavce 9 zákona č. 561/2004 Sb. navštěvují 4 žáci se zrakovým postižením a 3 žáci se sluchovým. Konkrétně 7. třídu navštěvuje 1 žák se zrakovým postižením, 8. třídu tři žáci se zrakovým postižením a 2 žáci se sluchovým postižením, 9. třídu 5 žáků se zrakovým postižením a 8 žáků se sluchovým postižením a 10. ročník 1 žák se zrakovým postižením a 3 se sluchovým postižením. Na běžnou střední školu dochází 9 žáků se zrakovým postižením a 3 žáci se sluchovým postižením. Střední školu dle §16 odst. 9 navštěvuje 9 žáků se zrakovým postižením a žádný žák se sluchovým. Konkrétně 1. ročník studují 2 žáci se zrakovým postižením a 2 se sluchovým postižením, 2. ročník 5 žáků se zrakovým postižením a 1 se sluchovým postižením, 3. ročník 6 žáků se zrakovým postižením, a 4. ročník 2 žáci se zrakovým postižením.

Tabulka č. 4 Rozdělení zkoumaného vzorku dle typu a stupně postižení

Stupeň vady	Četnost
Lehké zrakové postižení	15
Střední nebo těžké zrakové postižení	17
Lehké sluchové postižení	7
Střední nebo těžké sluchové postižení	10

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

15 respondentů má děti s lehkým zrakovým postižením, 17 se středním a těžkým zrakovým postižením. 7 respondentů má dítě s lehkým sluchovým postižením a 10 se středním nebo těžkým sluchovým postižením.

Tabulka č. 5 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytující kariérové poradenství u žáků se zrakovým postižením

Pracovník organizace	Míra spolupráce	Četnost	Četnost v procentech
Školy	X	7	21,875
	0	5	15,625
	1	3	9,375
	2	3	9,375
	3	3	9,375
	4	1	3,125
	5	10	31,25
Speciálně pedagogického centra	X	5	15,625
	0	1	3,125
	1	1	3,125

	2	1	3,125
	3	3	9,375
	4	1	3,125
	5	20	62,5
Pedagogicko- psychologické poradny	X	9	28,125
	0	13	40,625
	1	3	9,375
	2	2	6,25
	3	2	6,25
	4	0	0
	5	3	9,375
Jiné organizace	X	14	43,75
	0	15	46,875
	1	0	0
	2	1	3,125
	3	0	0
	4	2	6,25
	5	2	6,25

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Legenda k tabulce č.5:

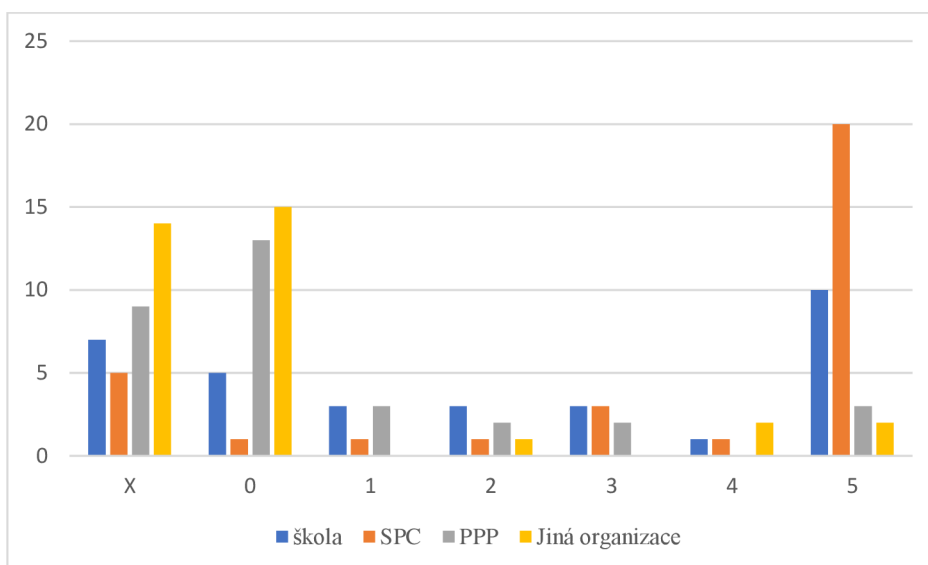
x = nevím

0 = není poskytováno

1 = je poskytováno, ale nedostatečně

5 = je poskytováno v plné míře

Graf č. 1 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytujícími kariérové poradenství u žáků se zrakovým postižením

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Při sběru dat byli respondenti dotazováni na míru intenzity poskytovaného poradenství týkajícího se volby dalšího vzdělávání či přípravy na povolání. Intenzitu poskytovaného poradenství hodnotili na škále 0 až 5 s možností zvolit odpověď x: nevím. Nejintenzivněji je poradenství poskytováno pracovníky speciálně pedagogického centra, tedy celkem 20 respondentům (rodičům žáků se zrakovým postižením) (62,5 %). 10 respondentům (31,25 %) poradenství intenzivně poskytuje pracovník školy, do které žák se zrakovým postižením dochází. 3 respondenti (9,375 %) získávají intenzivní poradenství od pracovníka pedagogicko-psychologické poradny a 2 respondenti (6,25 %) mají intenzivní poradenství od jiné organizace. U odpovědi jiná organizace měli respondenti možnost pomocí volné odpovědi připsat konkrétní organizaci, která v dotazníku nebyla uvedena. Do intenzivní spolupráce s pracovníky jiné organizace zařadili „SPC Plzeň a sociálního pracovníka sociálních služeb“.

Další odpovědi na zvolenou variantu jiné organizace byly: „externí pracovníci SŠ“, „s lékaři“

Tabulka č. 6 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytujícími kariérové poradenství u žáků se sluchovým postižením

Pracovník organizace	Míra spolupráce	Četnost	Četnost v procentech
Školy	X	1	5,882
	0	2	11,764
	1	3	17,646
	2	0	0
	3	1	5,882
	4	2	11,764
	5	8	47,056
Speciálně pedagogického centra	X	3	17,646
	0	2	11,764
	1	0	0
	2	1	5,882
	3	0	17,646
	4	1	5,882
	5	10	58,82
Pedagogicko-psychologické poradny	X	4	23,528
	0	6	35,292
	1	0	0
	2	2	11,764
	3	0	0
	4	0	0
	5	5	29,41

Jiné organizace	X	7	41,174
	0	10	58,82
	1	0	0
	2	0	0
	3	1	5,882
	4	0	0
	5	0	0

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Legenda k tabulce č. 6:

x = nevím

0 = není poskytováno

1= je poskytováno, ale nedostatečně

5= je poskytováno v plné míře

Při sběru dat byli i respondenti žáků se sluchovým postižením dotazováni na míru intenzity poskytovaného poradenství týkajícího se volby dalšího vzdělávání či přípravy na povolání. Dle 10 respondentů žáků se sluchovým postižením (58,82) je nejintenzivněji poskytováno poradenství také pracovníky speciálně pedagogického centra. Pracovník školy poskytuje poradenství v plné míře 8 respondentům (47,056 %). Celkem 5 dotazovaným (29,41 %) je poskytováno poradenství v plné míře pedagogicko-psychologickou poradnou. Žádný z respondentů nezvolil poradenství poskytované v plné míře jinou organizací.

V případě, že je porovnáváno poskytované poradenství žákům se zrakovým a sluchovým postižením, lze konstatovat, že nejintenzivněji je poradenství v obou skupinách poskytováno speciálně pedagogickým centrem a školou. U výrazně vyššího procenta žáků se sluchovým postižením poskytuje poradenství pedagogicko-psychologická poradna. V 6 % je žákům zrakově postiženým poskytováno poradenství jinou organizací. Žáci se sluchovým postižením těchto služeb nevyužívají.

Tabulka č. 7 Míra spokojenosti s poskytnutým kariérovým poradenstvím

Druh postižení	Míra spokojenosti	Četnost
Zrakové postižení	X	2
	0	5
	1	0
	2	0
	3	5
	4	5
	5	15
Sluchové postižení	X	3
	0	2
	1	1
	2	0
	3	0
	4	3
	5	8

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Legenda k tabulce č. 7

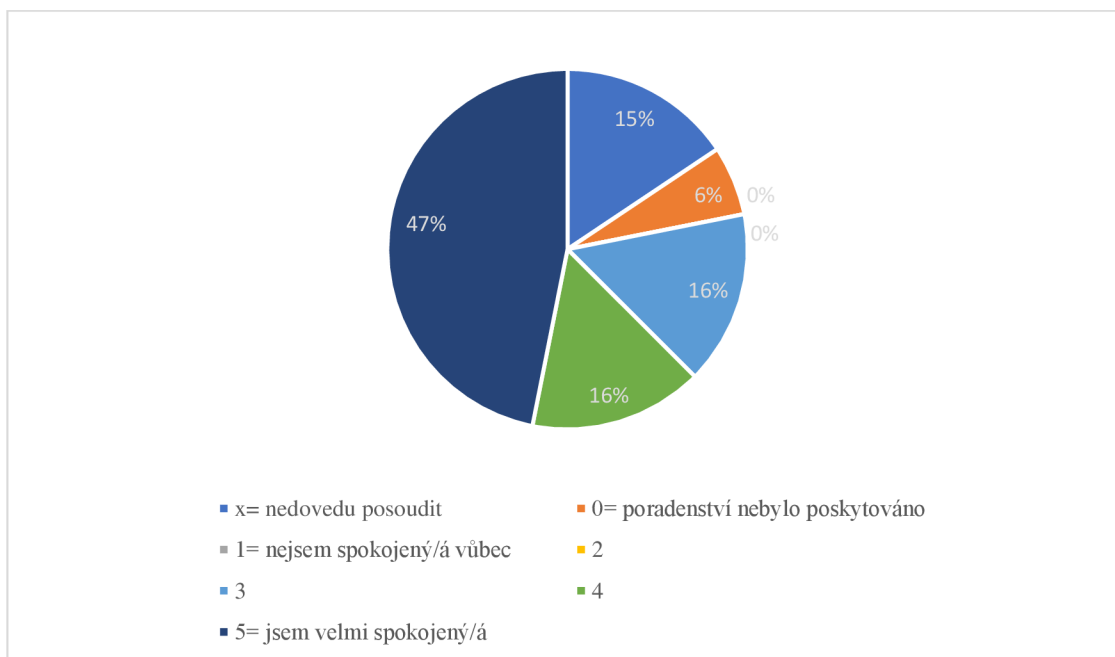
X = nedovedu posoudit

0 = poradenství nebylo poskytováno

1 = nejsem spokojený/á vůbec

5 = jsem velmi spokojený/á

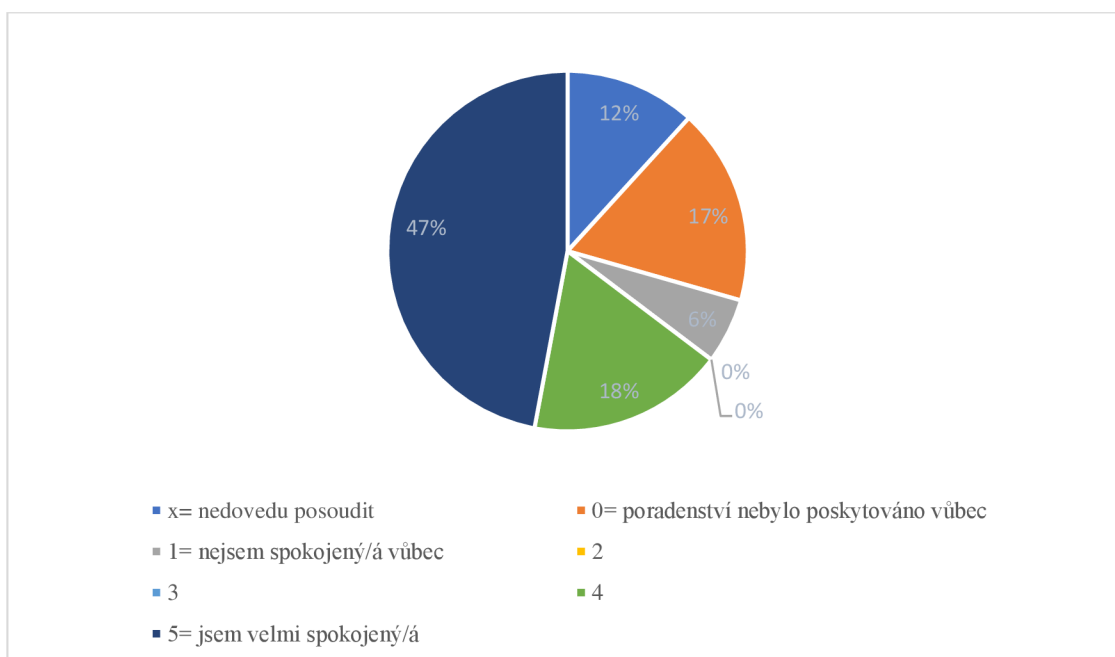
Graf č. 2 Míra spokojenosti rodičů žáků se zrakovým postižením s kariérovým poradenstvím

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Dále respondenti hodnotili míru spokojenosti s kariérovým poradenstvím, které bylo jejich dítěti se zrakovým postižením poskytováno. 15 respondentů (47 %) bylo s kariérovým poradenstvím velmi spokojeno. Poradenství nebylo poskytováno 2 respondentům (6 %) a 5 dotazovaných (15 %) nedokáže míru spokojenosti posoudit.

Graf č. 3 Míra spokojenosti rodičů žáků se sluchovým postižením s kariérovým poradenstvím

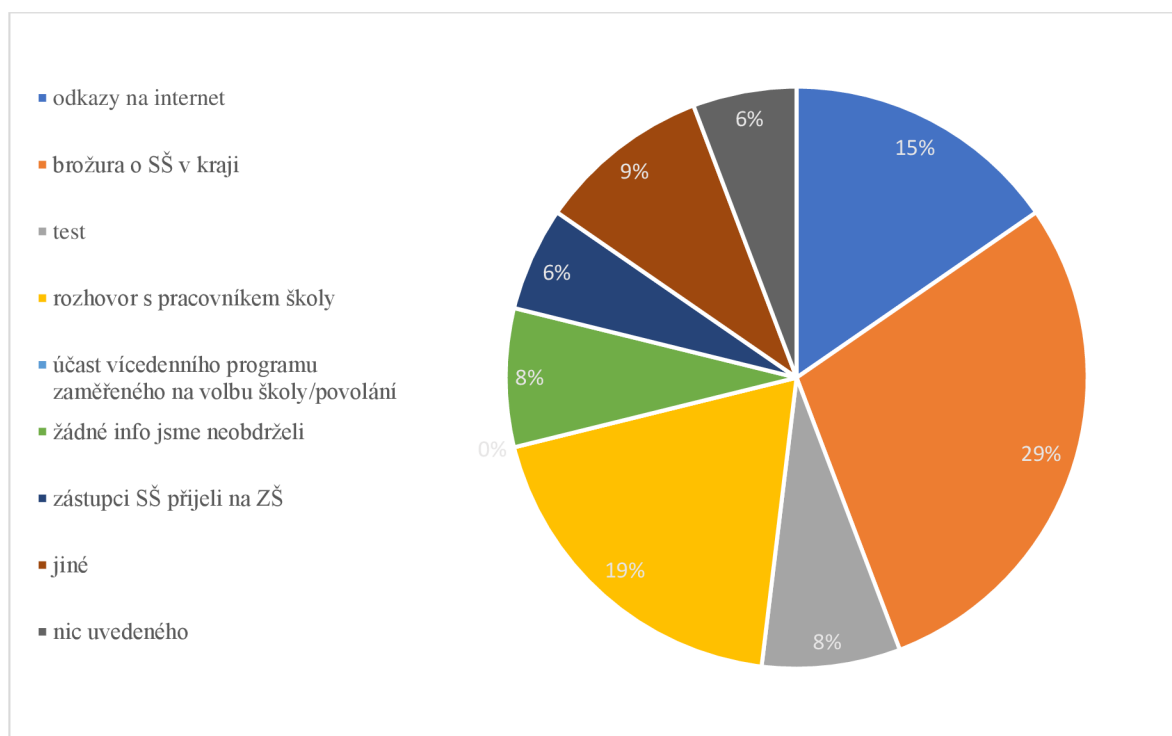

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Míra spokojenosti s poskytovaným kariérovým poradenstvím byla hodnocena i u respondentů, jejichž dítě má sluchové postižení. 8 respondentů (47 %) bylo s kariérovým poradenstvím velmi spokojeno. 2 dotazovaní (12 %) nedovedou míru spokojenosti posoudit, 3 respondentům (17 %) nebylo kariérové poradenství poskytováno a 1 dotazovaný (6 %) s ním není vůbec spokojen.

Dle výše uvedeného lze konstatovat, že stejné procento respondentů žáků se sluchovým postižením je v plné míře spokojeno jako procento respondentů žáků se zrakovým postižením. Většimu procentu žáků se sluchovým postižením (o 11 %) nebylo kariérové poradenství poskytováno.

Graf č. 4 Způsob poskytnutí informací školou o volbě povolání u žáků se zrakovým postižením

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

V další otázce respondenti odpovídali, jakým způsobem jim byly ze strany školy a SPC či PPP poskytnuty informace týkající se možného dalšího studia či volby povolání jejich dítěte. Kromě dané nabídky možností měli možnost volby „Jiné“ a „Nic z uvedeného“, kde mohli napsat svoji odpověď.

Celkem 15 respondentů žáků se zrakovým postižením (29 %) získalo od školy nejvíce informací prostřednictvím brožury o středních školách v jejich kraji. S 10 respondenty (19 %) byl veden rozhovor pracovníkem školy. V 8 případech (15 %) byly předány informace pomocí odkazů na internet. 4 respondenti (8 %) neobdrželi žádné informace a celkem 4 respondenti zvolili odpověď, že jejich dítě dělalo test a výsledky jim byly představeny. Celkem 3 respondenti (6 %) získali informace od zástupců středních škol, kteří přijeli představit obory studia do základní školy, kterou jejich dítě navštěvuje. 3 dotazovaní (6 %) zvolili možnost nic z uvedeného.

5 respondentů zvolilo odpověď „Jiné“, kde rozepsali tyto odpovědi:

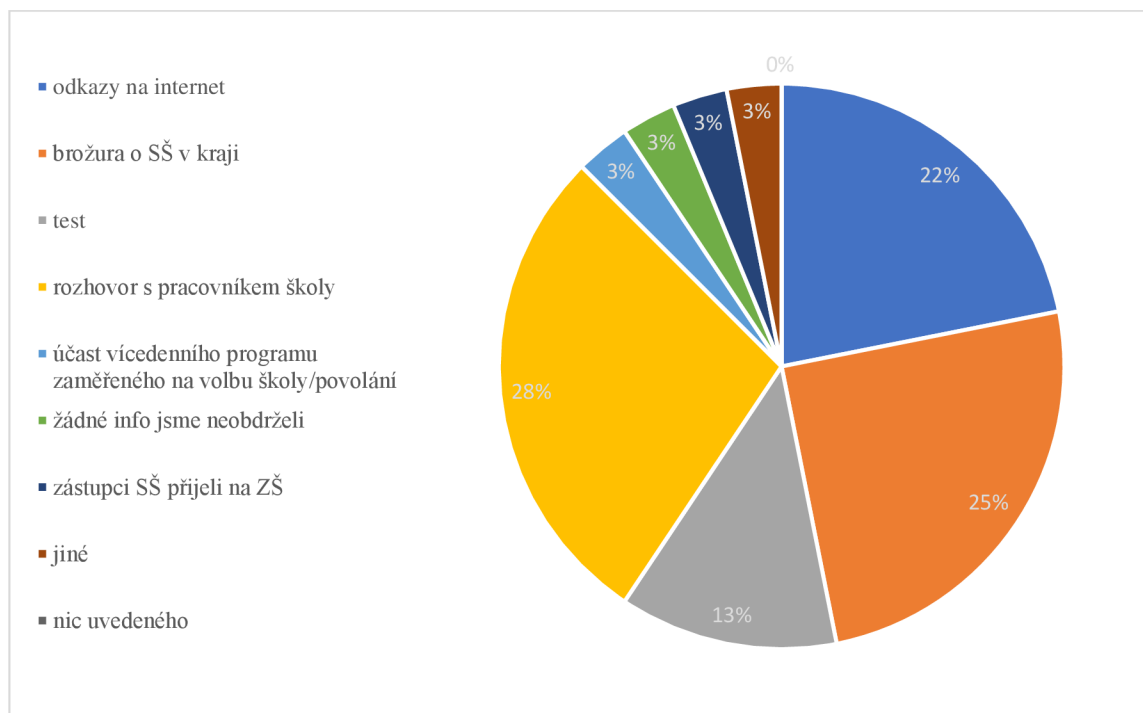
„Doporučení ze strany pedagogicko-psychologické poradny.“

„pracovníkem SPC“

„Navštívili jsme veletrh SŠ na BVV a na SŠ Den otevřených dveří“

Byly nám ze strany školy i SPC pracovníka doporučené návštěvy DOD na středních školách, potom jsme měli snažší rozhodování na kterou školu.“

Graf č. 5 Způsob poskytnutí informací školou o volbě povolání u žáků se sluchovým postižením

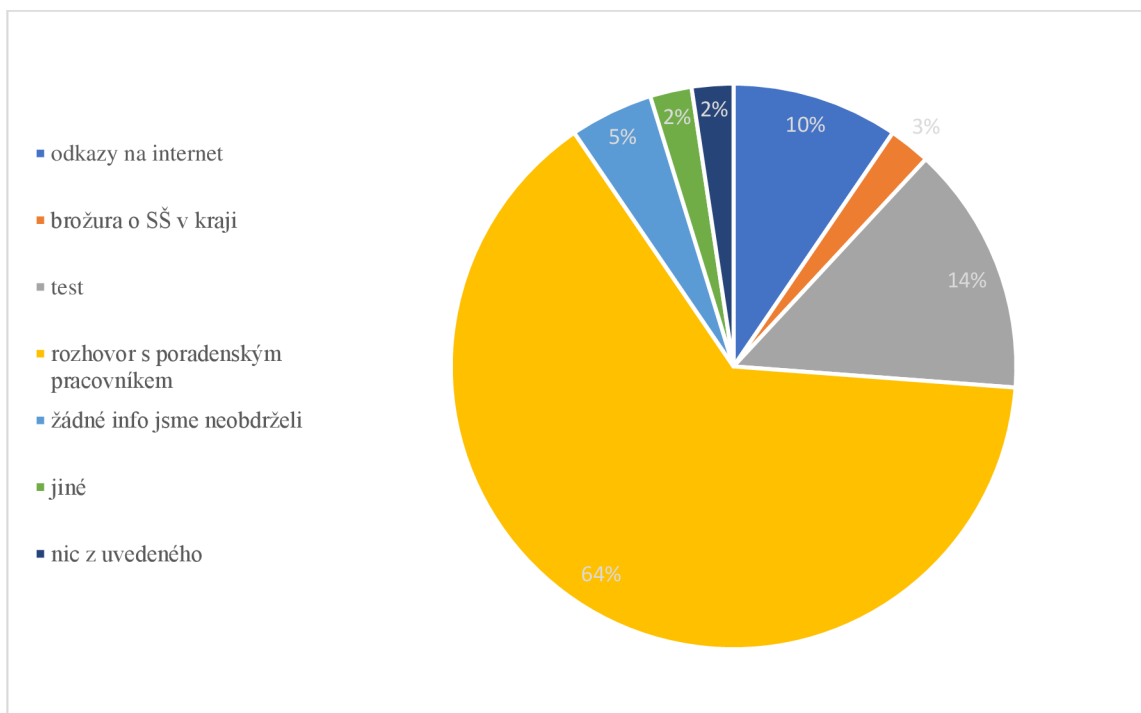
Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 9 respondentů žáků se sluchovým postižením (28 %) získalo ze školy nejvíce informací prostřednictvím rozhovoru s pracovníkem školy. 8 dotazovaným (25 %) byla předána brožura o středních školách v jejich kraji. 7 respondentů (22 %) získalo od pracovníků školy odkazy na internet. Ostatní možnosti (test, účast na vícedenním programu zaměřeném na volbu školy/povolání, žádné informace jsme od školy neobdrželi, jiné) zvolil vždy 1 respondent (3 %).

Odpověď na otázku „Jiné“ zněla: „*návštěva veletrhu SŠ v 8. a 9. třídě*“

Při porovnání výsledků mezi skupinami je překvapivé, že větší procento respondentů se sluchovým postižením dostalo od pracovníků školy nejvíce informací prostřednictvím rozhovoru, kdežto u zrakově postižených to bylo prostřednictvím brožury o středních školách v kraji. V obou skupinách se na prvních třech místech vyskytoval rozhovor s poradenským pracovníkem, odkazy na internet a brožura o středních školách v kraji. Zajímavé je také zjištění, že větší procento žáků se sluchovým postižením dělalo test a jeho výsledky byly respondentům představeny.

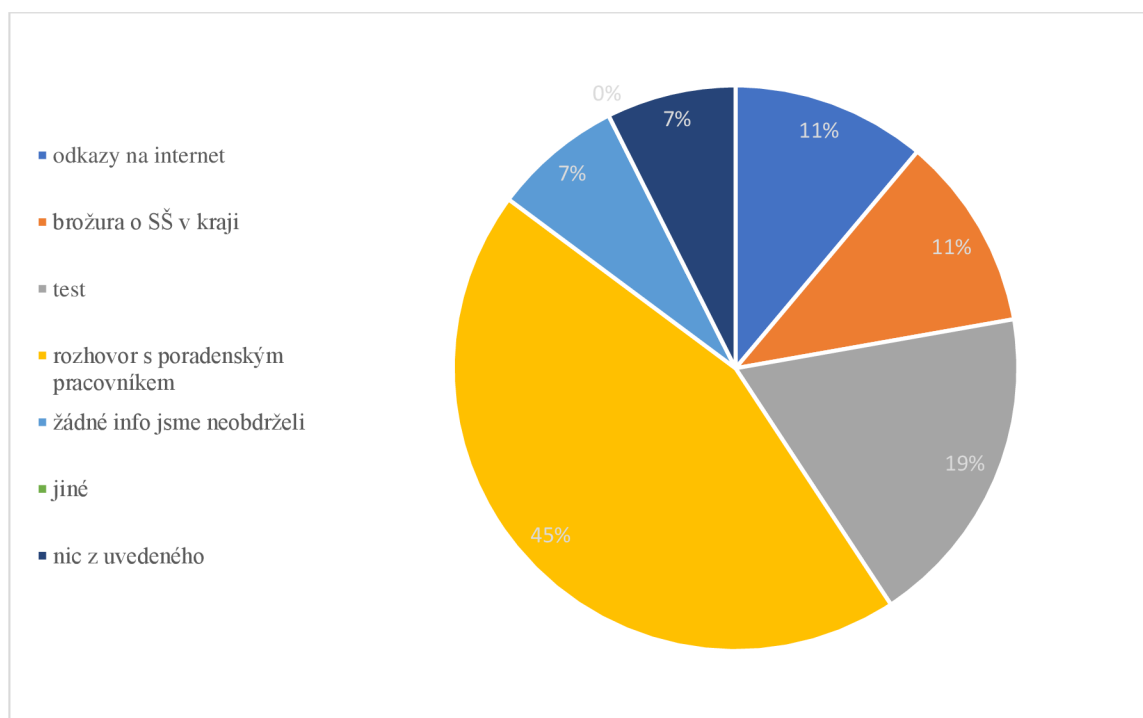
Graf č. 6 Způsob poskytnutí informací SPC nebo PPP o volbě povolání u žáků se zrakovým postižením

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

V další otázce se respondenti zaměřili na poskytnuté informace o volbě povolání ze strany SPC nebo PPP. Celkem s 27 respondenty žáků se zrakovým postižením (64 %) byl veden rozhovor pracovníkem SPC nebo PPP. V 6 případech děti respondentů (14 %) dělaly test a výsledek jim byl představen. Celkem 4 respondenti získali od poradenského pracovníka odkaz na internet. 2 dotazovaní (5 %) žádné informace neobdrželi. 1 respondent (2 %) zvolil možnost jiné a vepsal svoji odpověď: „*SPC s dítětem jezdilo po středních školách (paní Jonová)*“

Graf č. 7 Způsob informací SPC nebo PPP o volbě povolání u žáků se sluchovým postižením

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem s 12 respondenty žáků se sluchovým postižením (45 %) byl veden rozhovor pracovníkem SPC nebo PPP na téma týkající se možného dalšího studia či volby povolání. V 5 případech děti respondentů (19 %) dělaly test a výsledek jim byl představen. 3 respondenti (11 %) dostali od pracovníka SPC či PPP brožuru o SŠ v kraji a stejný počet dotazovaných (11 %) získal odkazy na internet. 2 respondenti (7 %) neobdrželi od SPC či PPP žádné informace a 2 dotazovaní zvolili odpověď nic z uvedeného. Volná odpověď nebyla zaznamenána žádná.

Oběma skupinám respondentů ze strany školského poradenského zařízení bylo nejvíc informací předáno prostřednictvím testu, odkazů na internet a rozhovorem s poradenským pracovníkem.

Tabulka č. 8 Míra důležitosti využití poradenství o další vzdělávací dráze či povolání žáka se zrakovým postižením

Pracovník organizace	Míra důležitosti	Četnost	Četnost v procentech
Školy	X	3	9,375
	0	0	0
	1	4	12,5
	2	4	12,5
	3	2	6,25
	4	5	15,625
	5	14	43,75
SPC nebo PPP	X	0	0
	0	0	0
	1	1	3,125
	2	2	6,25
	3	3	9,375
	4	4	12,5
	5	22	68,75
Úřadu práce	X	13	40,625
	0	8	25
	1	3	9,375
	2	3	9,375
	3	1	3,125
	4	1	3,125
	5	3	9,375

Jiné organizace	X	21	65,625
	0	9	28,125
	1	0	0
	2	1	3,125
	3	0	0
	4	1	3,125
	5	0	0

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Legenda k tabulce č. 8:

X = nevím;

0 = není vůbec důležité;

1 = je málo důležité;

5 = je velmi důležité;

V rámci sběru dat byli respondenti dotazováni, do jaké míry je pro ně důležité získávat rady odborníků o další vzdělávací dráze či o povolání jejich dítěte. Dotazovaní hodnotili míru důležitosti na škále 0–5 u pracovníků jednotlivých organizací. Celkem 22 respondentů žáků se zrakovým postižením (68,75 %) považuje za velmi důležité spolupracovat s pracovníky SPC nebo PPP. 14 dotazovaných (43,75 %) vnímá za velmi důležité získávat rady od pracovníků školy. 3 respondenti (9,375 %) uvádí, že pro ně jsou velmi důležité rady od pracovníka úřadu práce. Naopak 8 respondentů (25 %) nepovažuje za vůbec důležité získávat rady od pracovníků úřadu práce a 9 respondentů (28,125 %) nevnímá jako vůbec důležité radit se s pracovníky jiných organizací.

Tabulka č. 9 Míra důležitosti využití poradenství o další vzdělávací dráze či povolání žáka se sluchovým postižením

Pracovník organizace	Míra důležitosti	Četnost	Četnost v procentech
Školy	X	3	17,647
	0	0	0
	1	1	5,882
	2	2	11,764
	3	0	0
	4	4	23,529
	5	7	41,176
SPC nebo PPP	X	3	17,647
	0	0	0
	1	0	0
	2	1	5,882
	3	0	0
	4	3	17,647
	5	10	58,823
Úřadu práce	X	7	41,176
	0	6	35,294
	1	1	5,882
	2	0	0
	3	2	11,764
	4	0	0
	5	1	5,882

Jiné organizace	X	8	47,058
	0	8	47,058
	1	0	0
	2	0	0
	3	1	5,882
	4	0	0
	5	0	0

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Legenda k tabulce č. 9:

X = nevím;

0 = není vůbec důležité;

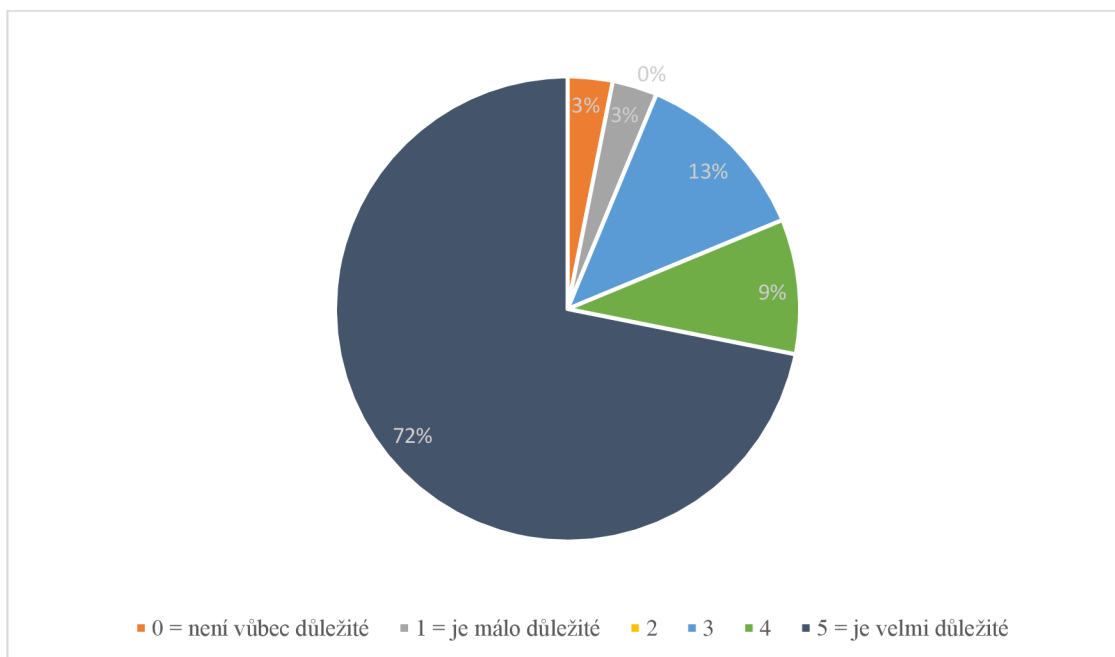
1 = je málo důležité;

5 = je velmi důležité;

I respondenti žáků se sluchovým postižením byli dotazováni, do jaké míry je pro ně důležité radit se s odborníky o další vzdělávací dráze či povolání jejich dítěte. Dotazovaní hodnotili míru důležitosti na škále 0–5 u pracovníků jednotlivých organizací. Celkem 10 respondentů žáků se sluchovým postižením (58,823 %) považuje za velmi důležité spolupracovat s pracovníky SPC nebo PPP. 7 dotazovaných (41,176 %) vnímá za velmi důležité získávat rady od pracovníků školy. 1 respondent (5,882 %) uvádí, že pro něj jsou velmi důležité rady od pracovníka úřadu práce. Naopak 6 respondentů (35,294 %) nepovažuje za vůbec důležité získávat rady od pracovníka úřadu práce. 8 dotazovaných (47,7058 %) nevnímá za vůbec důležité získávat rady od jiných organizací.

I v případě této otázky se míra důležitosti spolupráce s pracovníky školského poradenského zařízení, školy a úřadu práce nijak zásadně u obou skupin nelišila. Výraznější rozdíl (o 19 %) lze spatřit u respondentů žáků se sluchovým postižením, kteří vůbec nevnímají za důležité získávat rady od jiných organizací.

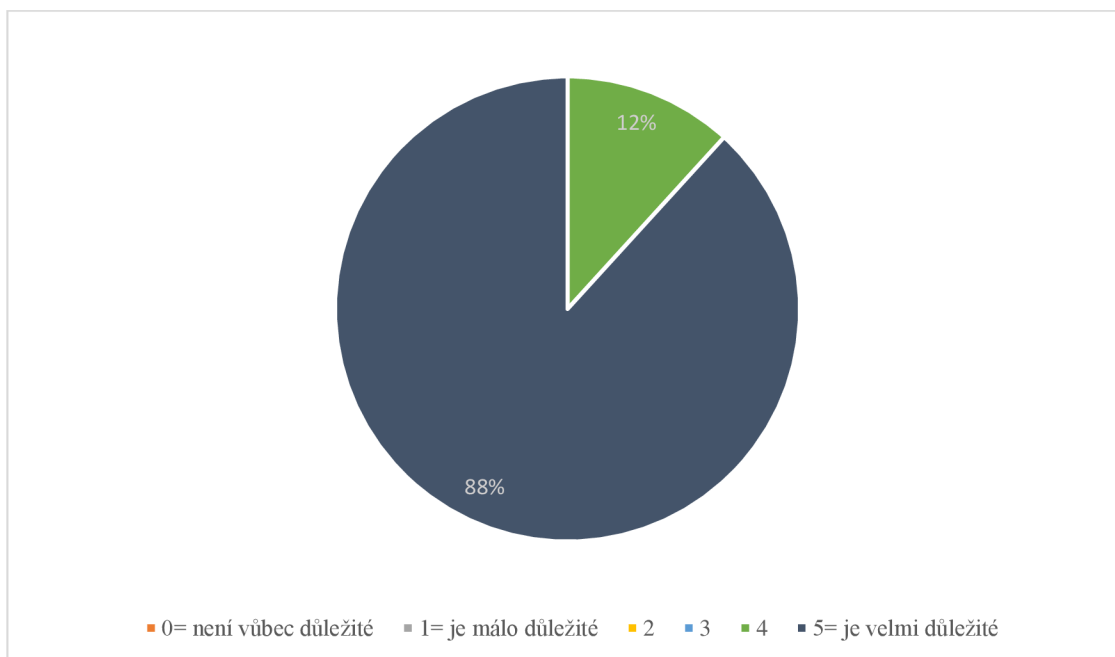
Graf 8 Míra důležitosti informací o možném následném uplatnění při rozhodování o volbě SŠ u dětí se zrakovým postižením

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

V rámci sběru dat byli respondenti dále dotazováni, do jaké míry je při výběru střední školy (učiliště) pro jejich dítě se zrakovým postižením důležité vědět, jaká bude možnost jeho následného pracovního uplatnění. Dotazovaní hodnotili míru důležitosti na škále 0–5. Celkem 23 dotazovaných (72 %) považuje za velmi důležité vědět, jaká bude možnost následného pracovního uplatnění jejich dítěte se zrakovým postižením. 1 respondent (3 %) to nepovažuje za vůbec důležité a rovněž 1 respondent (3 %) to považuje za málo důležité.

Graf č. 9 Míra důležitosti informací o možném následném uplatnění při rozhodování o volbě střední školy u žáků se sluchovým postižením

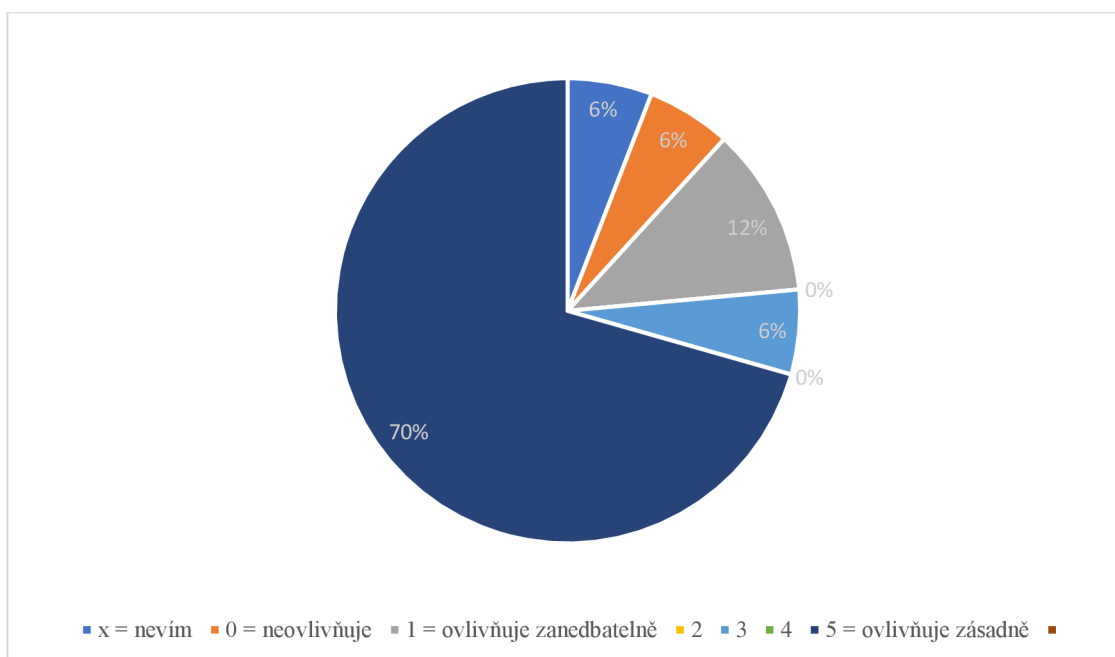

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

15 respondentů žáků se sluchovým postižením (88 %) považuje za velmi důležité vědět, jaké budou možnosti následného pracovního uplatnění jejich dítěte.

I v této otázce lze spatřit nepatrné rozdíly. V případě, že hodnoty na škále v bodech 4 a 5 budou považovány za velmi důležité, lze konstatovat, že 100 % respondentů žáků se sluchovým postižením považuje za velmi důležité vědět, jaké budou možnosti následného pracovního uplatnění jejich dítěte. U respondentů, kteří mají žáka se zrakovým postižením, se jedná o 84 % a 6 % nepokládá tyto informace vůbec za důležité.

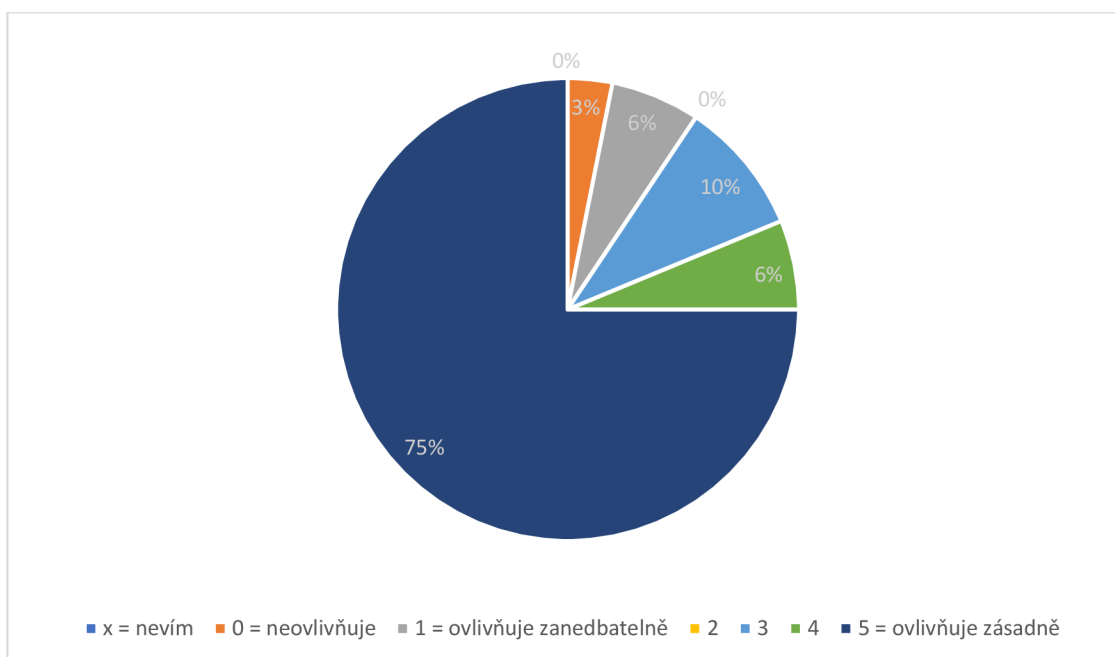
Graf č. 10 Míra ovlivnění zrakového postižení při volbě povolání

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

V rámci sběru dat byli respondenti dále dotazováni, do jaké míry podle nich ovlivňuje zdravotní znevýhodnění jejich dítěte volbu střední školy (učiliště). Dotazovaní hodnotili míru ovlivnitelnosti na škále 0–5. 12 respondentů (70 %) uvedlo, že zrakové postižení jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu střední školy (učiliště). 2 respondenti (12 %) se domnívají, že ovlivňuje zanedbatelně, a 1 si myslí (6 %), že neovlivňuje vůbec.

Graf č. 11 Do jaké míry ovlivňuje sluchové postižení volbu střední školy?

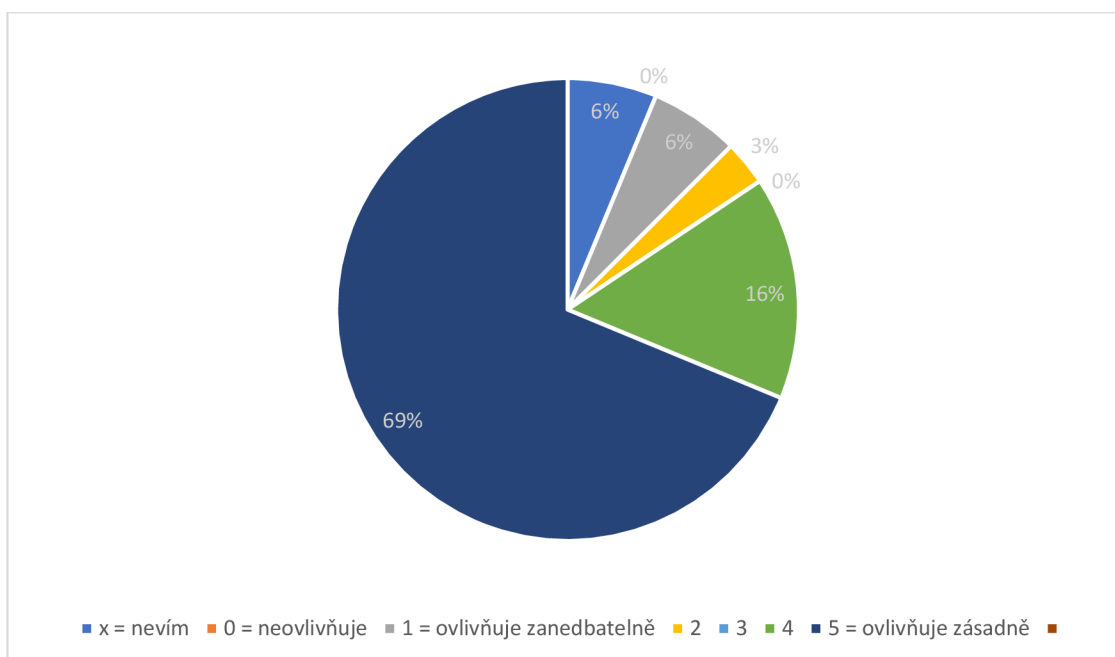

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 24 respondentů (75 %) vnímá, že sluchové postižení zásadně ovlivňuje volbu střední školy. 1 respondent (3 %) uvádí, že sluchové postižení neovlivňuje volbu střední školy a 2 dotazovaní (6 %) vnímají, že ovlivňuje jen zanedbatelně.

Větší procento respondentů žáků se sluchovým postižením je názoru, že zdravotní znevýhodnění jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu střední školy. Větší procento respondentů žáků se sluchovým postižením uvádí, že zdravotní znevýhodnění jejich dítěte ovlivňuje volbu povolání jen zanedbatelně.

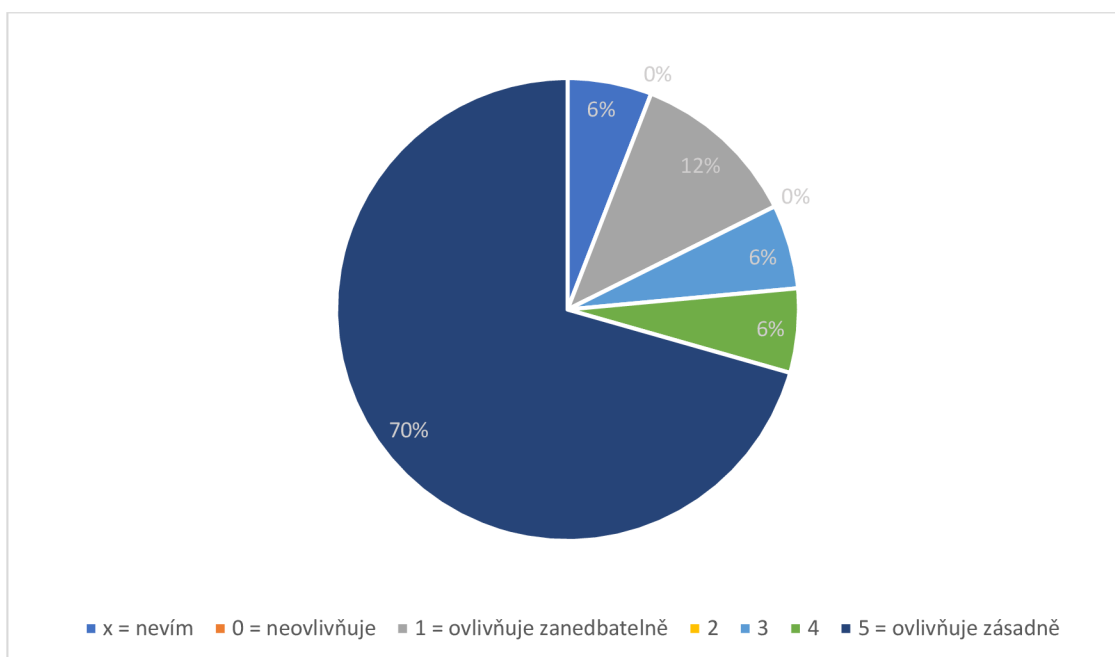
Graf č. 12 Do jaké míry ovlivňuje zrakové postižení volbu budoucího povolání?

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

V rámci sběru dat byli respondenti dále dotazováni, do jaké míry podle nich ovlivňuje zdravotní znevýhodnění jejich dítěte volbu budoucího povolání. Dotazovaní hodnotili míru ovlivnitelnosti na škále 0–5. Dle 22 respondentů (69 %) zrakové postižení zásadně ovlivňuje volbu budoucího povolání. Žádný si nemyslí, že neovlivňuje vůbec, a 1 dotazovaný (6 %) se domnívá, že ovlivňuje zanedbatelně.

Graf č. 13 Do jaké míry ovlivňuje sluchové postižení volbu budoucího povolání?

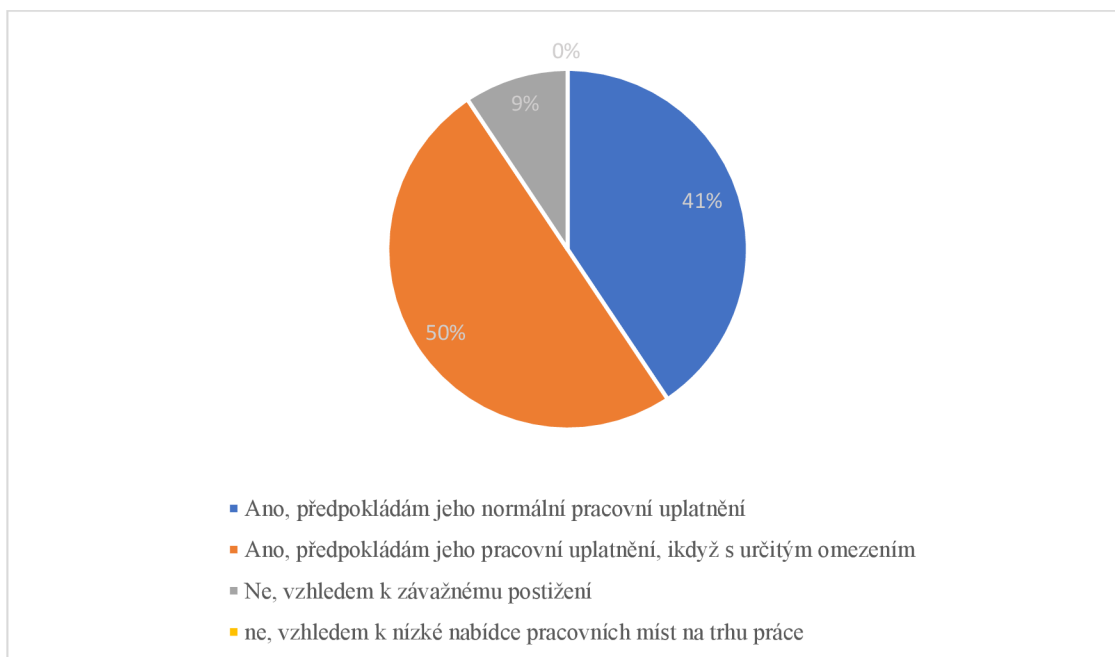

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 12 respondentů (70 %) odpovědělo, že sluchové postižení jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu budoucího povolání. 2 dotazovaní (12 %) se domnívají, že ovlivňuje volbu povolání zanedbatelně.

Větší procento respondentů žáků se zrakovým postižením je názoru, že zdravotní znevýhodnění jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu povolání. Větší procento respondentů žáků se sluchovým postižením uvádí, že zdravotní znevýhodnění jejich dítěte ovlivňuje volbu povolání jen zanedbatelně.

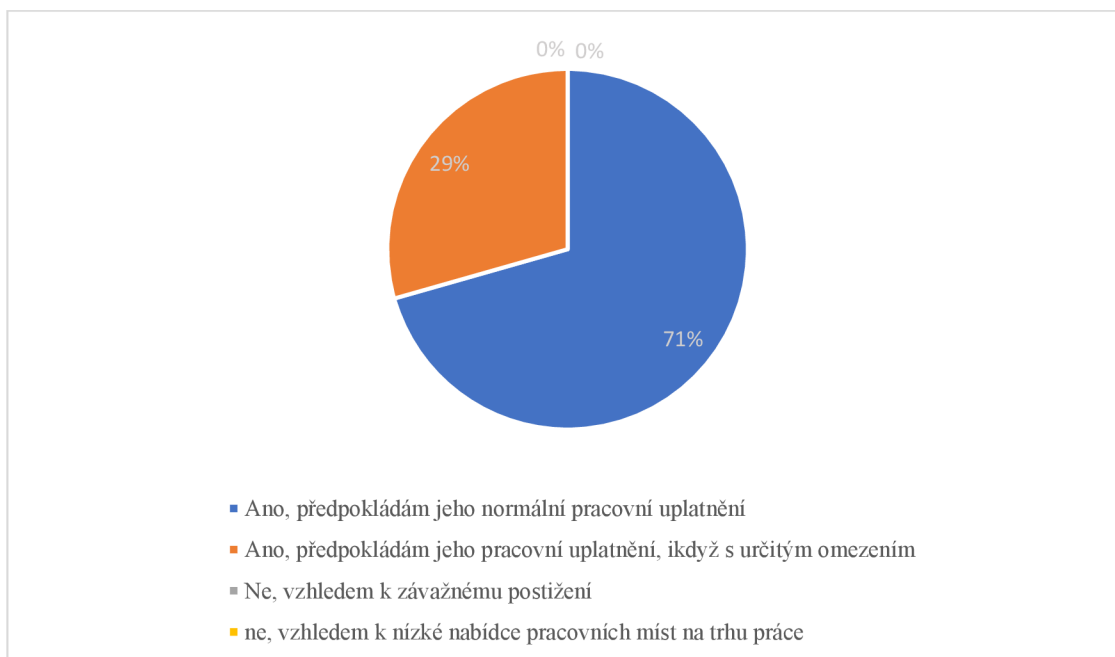
Graf č. 14 Předpoklad rodičů, že se jejich dítě se zrakovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 13 respondentů (41 %) předpokládá, že jejich dítě se zrakovým postižením se v budoucnu zapojí do pracovního procesu na otevřeném trhu práce. 16 dotazovaných (50 %) předpokládá, že jejich dítě najde pracovní uplatnění na chráněném pracovním trhu. 3 respondenti (9 %) z důvodu závažného postižení nepředpokládají v budoucnu zapojení do pracovního procesu. Žádný respondent nepředpokládá, že se jeho dítě nezapojí do pracovního procesu z důvodu nedostatku pracovních míst na trhu práce.

Graf č. 15 Předpoklad rodičů, že se jejich dítě se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu

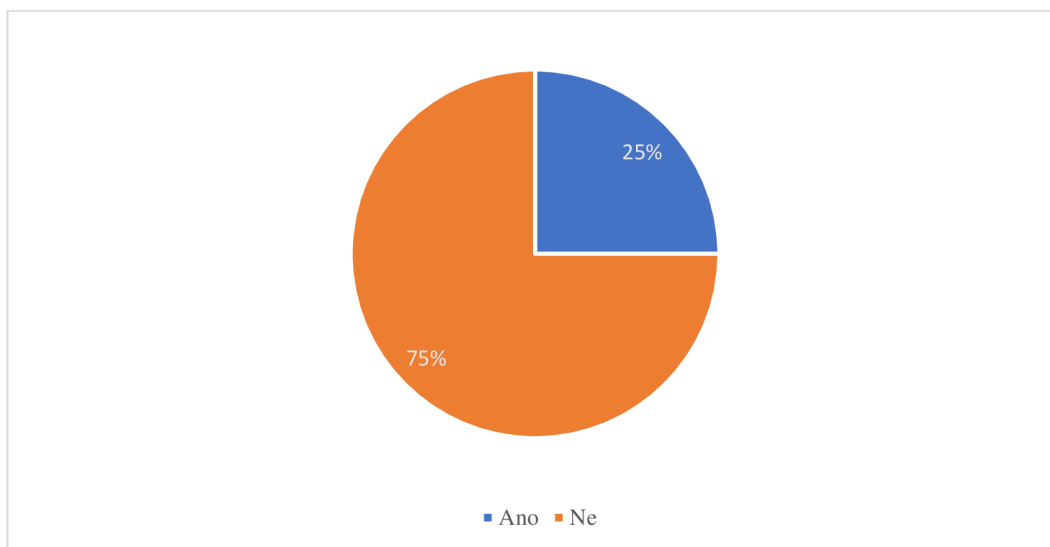

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 12 respondentů (71 %) předpokládá, že se jejich dítě se sluchovým postižením zapojí v budoucnu do pracovního procesu. 5 dotazovaných (17 %) počítá s tím, že jejich dítě bude v budoucnu zapojeno do pracovního procesu s určitými omezeními (např. na chráněném trhu práce).

Velmi mírné rozdíly lze spatřit i při porovnání, zda respondenti předpokládají v budoucnu zapojení jejich dětí do pracovního procesu. V případě kategorie žáků se sluchovým postižením dotazovaní ve 100 % odpověděli kladně. U žáků se zrakovým postižením to bylo z 91 %, a pouhých zbylých 9 % nepředpokládá pracovní uplatnění z důvodu závažného postižení. Rozdíl lze spatřit i v tom, že u zrakově postižených jsou téměř vyrovnány odpovědi týkající se normálního pracovního uplatnění a uplatnění s určitým omezením. 70 % dotazovaných předpokládá, že jejich děti se sluchovým postižením budou do pracovního procesu zařazeny bez omezení.

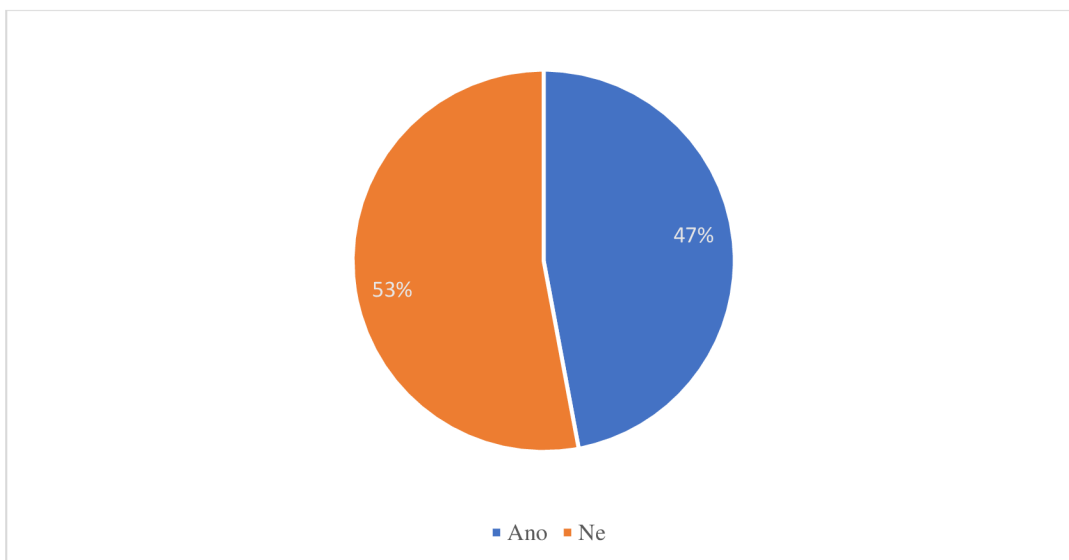
Graf č. 16 Informovanost rodičů žáků se zrakovým postižením o možnosti poradenské podpory v dospělosti

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 24 dotázaných (75 %) neví, na koho by se mohli obrátit s žádostí o poradenskou podporu při volbě povolání v době dospělosti jejich dítěte se zrakovým postižením, když již nebude žákem školy či klientem SPC či PPP. Pouze 8 respondentů (25 %) uvedlo, že vědí.

Graf č. 17 Informovanost rodičů žáků se zrakovým postižením o možnosti poradenské podpory v dospělosti

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Celkem 9 respondentů (53 %) neví, na koho by se měli obrátit s žádostí o poradenství při volbě povolání jejich dítěte se sluchovým postižením v jeho dospělosti, když již nebude žákem školy či klientem SPC nebo PPP. Zbýlých 8 respondentů (47 %) ví, na koho by se mohli s žádostí obrátit.

Respondenti žáků se sluchovým postižením z 53 % neví, na koho by se měli za účelem kariérového poradenství dospělosti jejich dětí. U respondentů žáků se zrakovým postižením to neví 75 %.

V poslední otázce měli respondenti možnost sdělit něco dalšího k problematice kariérového poradenství. Níže jsou uveřejněna jejich vyjádření:

„otázku č. 3 nelze svědomitě zodpovězet. Ve škole díky stávající situaci byl syn jen pár měsíců. Studuje 2. ročník SŠ. Nejvíce mi ale zatím pomohlo SPC při volbě střední školy.“

„chybí nám informace, jaké školy jsou schopny přijmout dítě se zrakovým postižením“

„Dobrý den, syn studoval normální ZŠ, s výborným výsledkem, ale bohužel možnosti pro studium na normálním gymnáziu je takřka nemožné. Nikdo nevyjde vstříc a strach z minulosti je v naší společnosti stále velký.“

„Je to vše v praktickém světě jine než-li se přednáší.“

„Jelikož syn studuje SŠ, otázky na volbu právě středních škol jsem vyplnila dle dřívějších poznatků. K problematice kariérového poradenství nemám co dodat.“

„učňovský obor E“

„Bohužel letos bylo vše negativně ovlivněno situací kolem Covidu, takže mi chyběly osobní kontakty jak s poradnou, výchovným poradcem, dny otevřených dveří na školách..“

„Má na SŠ nárok na AP?“

„Dosavadní obor keramika. Je vůbec tento obor na trhu práce žádaný?“

Málo škole pro děti se zrakovým postižením nebo znevýhodněním, jsou jen dvě v Praze, jinak nic.“

„Momentálně nemám žádné další dotazy.“

„Jsme velice spokojeni se službami SPC“

„Masér“

„Více informací při výběru budoucího povolání“

„Vzhledem k KP budeme žádat o ID“

8 Ověření hypotéz

H1: Rodičům žáků se zrakovým a sluchovým postižením je kariérové poradenství více poskytováno ve školském poradenském zařízení a ve škole než jinými organizacemi.

H1₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl v množství získaných informací ze školského poradenského zařízení a školy než z jiných organizací.

H1_A: Existuje statisticky významný rozdíl v množství získaných informací ze školského poradenského zařízení a školy než z jiných organizací.

Tabulka č. 10 Četnost H1

Skutečná četnost			
	Ano	Ne	Σ
Pracovníkem školy a ŠPZ	90	29	119
Pracovníkem jiné organizace	6	25	31
Σ	96	54	150

Očekávaná četnost			
	Ano	Ne	Σ
Pracovníkem školy a ŠPZ	76,16	42,84	119
Pracovníkem jiné organizace	19,84	11,16	31
Σ	96	54	150

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Hladina významnosti:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium = G

G: 33,804

Kritická hodnota: 3,841

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu (H_{10}) o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu H_{1A} , která nám říká, že zde určitá závislost existuje.

H_1 se zabývala otázkou, zda existuje statisticky významný rozdíl mezi poskytovaným kariérovým poradenstvím ve škole, školském poradenském zařízení a v jiných organizacích. Údaje do tabulky byly čerpány z otázky č. 3. Součtem všech uvedených otázek na škále 0–5 (0 = není poskytováno, 5 = je poskytováno v plné míře, X = nevím) byla vytvořena tabulka. V prvním sloupci je hodnota odpovídající všem mírám spolupráce (1–5) jak respondentů žáků se sluchovým, tak i se zrakovým postižením, a v druhém sloupci je možnost s hodnotou 0. Možnost X (nevím) nebyla do výpočtu zahrnuta. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium vyšší než kritická hodnota, a proto je H_{10} zamítána. Přijímána je tak alternativní hypotéza, která říká, že existuje statisticky významný rozdíl v množství získaných informací ze školského poradenského zařízení a školy než z jiných organizací.

H2: Rodiče žáků se zrakovým postižením jsou s poskytovaným kariérovým poradenstvím více spokojenější, než rodiče žáků se sluchovým postižením.

H2₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl ve spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství mezi rodiči žáků se zrakovým a rodiči žáků se sluchovým postižením.

H2_A: Existuje statisticky významný rozdíl ve spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství mezi rodiči žáků se zrakovým a rodiči žáků se sluchovým postižením.

Tabulka č. 11 Četnost H2

Skutečná četnost			
	Velmi spokojeni	nespokojeni	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	20	0	20
Rodiče žáků se sluchovým postižením	11	1	12
Σ	31	1	32

Očekávaná četnost			
	Velmi spokojeni	nespokojeni	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	19,38	0,63	20
Rodiče žáků se sluchovým postižením	11,63	0,38	12
Σ	31	1	32

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Hladina významnosti:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium = G

G: 1,696

Kritická hodnota: 3,841

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H_{20} o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme.

Druhá hypotéza se zabývá porovnáním rozdílu spokojenosti rodičů žáků se zrakovým postižením a rodičů žáků se sluchovým postižením s poskytovaným kariérovým poradenstvím.

Údaje do tabulky byly čerpány z otázky č. 4. Respondenti volili na škále (0–5, kdy 0 = poradenství nebylo poskytováno, 5 = jsem velmi spokojený/á, X = nedovedu posoudit). Do výpočtu byly zahrnuty pouze odpovědi v míře 4 a 5. Ostatní odpovědi nebyly do výpočtu zahrnuty. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium nižší než kritická hodnota. Proto přijímáme H_{20} , která říká, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve spokojenosti poskytovaného kariérového poradenství mezi rodiči žáků se zrakovým postižením a rodiči žáků se sluchovým postižením.

H3: Rodiče žáků se zrakovým postižením vnímají, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

H3₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

H3_A: Existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání, že zdravotní postižení jejich dítěte ovlivňuje volbu budoucího povolání více, než jak to vnímají rodiče žáků se sluchovým postižením.

Tabulka č. 12 Četnost H3

Skutečná četnost			
	Ovlivňuje zásadně	Ovlivňuje zanedbatelně	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	27	3	30
Rodiče žáků se sluchovým postižením	13	2	15
Σ	40	5	45

Očekávaná četnost			
	Ovlivňuje zásadně	Ovlivňuje zanedbatelně	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	26,67	3,33	30
Rodiče žáků se sluchovým postižením	13,33	1,67	15
Σ	40	5	45

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Hladina významnosti:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium = G

G: 0,11

Kritická hodnota: 3,841

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H_{30} o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme.

H_3 se zabývá otázkou, do jaké míry ovlivňuje zrakové postižení volbu budoucího povolání oproti sluchovému postižení. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium nižší než kritická hodnota, a proto je přijímána H_{30} .

Údaje do tabulky byly čerpány z otázky č. 10. Rodiče volili na škále 0–5, kdy pro výpočet byly vybrány hodnoty 4 a 5.

H4: Rodiče žáků se sluchovým postižením předpokládají, že se jejich dítě v budoucnu zapojí do pracovního procesu více, než jak to předpokládají rodiče žáků se zrakovým postižením.

H4₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více, než žák se zrakovým postižením.

H4_A: Existuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více, než žák se zrakovým postižením.

Tabulka č. 13 Četnost H4

Skutečná četnost			
	Velmi spokojeni	Nespokojeni	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	29	3	32
Rodiče žáků se sluchovým postižením	17	0	17
Σ	46	3	49

Očekávaná četnost			
	Velmi spokojeni	Nespokojeni	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	30,04	1,96	32
Rodiče žáků se sluchovým postižením	15,96	1,04	15
Σ	46	3	49

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Hladina významnosti:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium = G

G: 1,696

Kritická hodnota: 3,841

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H_{40} o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme.

H_4 se zabývá otázkou, zda rodiče žáků se sluchovým a zrakovým postižením předpokládají, že se jejich dítě zapojí v budoucnu do pracovního procesu či nikoliv. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium nižší než kritická hodnota, a proto je přijímána H_{40} , která říká, že neexistuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více než žák se zrakovým postižením.

Údaje do tabulky byly čerpány z otázky č. 11. Respondenti vybírali ze 4 možností (Ano, předpokládám jeho normální pracovní uplatnění; Ano, předpokládám jeho pracovní uplatnění, i když s určitým omezením; Ne vzhledem k závažnému postižení mého dítěte; Ne, vzhledem k nízké nabídce pracovních míst na trhu práce). První hodnota v sloupci odpovídá všem odpovědím Ano a ve druhém sloupci jsou zaznamenán součet všech odpovědí Ne. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium nižší než kritická hodnota, tudíž je přijímána H_{40} , která říká, že neexistuje statisticky významný rozdíl v předpokladu rodičů, že se žák se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu více než žák se zrakovým postižením.

H5: Rodiče žáků se sluchovým postižením považují při volbě střední školy za důležité vědět o možnostech následného pracovního uplatnění více než rodiče žáků se zrakovým postižením.

H5₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl v tom, že rodiče žáků se sluchovým postižením považují za důležité vědět o možnostech následného pracovního uplatnění více než pro rodiče žáků se zrakovým postižením.

H5_A: Existuje statisticky významný rozdíl v tom, že rodiče žáků se sluchovým postižením považují za důležité vědět o možnostech následného pracovního uplatnění více než pro rodiče žáků se zrakovým postižením.

Tabulka č. 14 Četnost H4

Skutečná četnost			
	Velmi důležité	Vůbec nedůležité	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	26	2	28
Rodiče žáků se sluchovým postižením	17	0	17
Σ	43	2	45

Očekávaná četnost			
	Velmi důležité	Vůbec nedůležité	Σ
Rodiče žáků se zrakovým postižením	26,76	1,24	28
Rodiče žáků se sluchovým postižením	16,24	0,76	17
Σ	43	2	45

Zdroj: vlastní výzkum Bc. Kateřina Kujínková, DiS.

Hladina významnosti:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium = G

G: 0,654

Kritická hodnota: 3,841

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H_{50} o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme.

H_5 se zabývá otázkou, do jaké míry považují rodiče žáků se sluchovým postižením za důležité vědět o možnostech následného pracovního uplatnění než rodiče žáků se zrakovým postižením. Při stanovení hladiny významnosti 0,05 je testové kritérium nižší než kritická hodnota, a proto je přijímána H_{40} , která říká, že neexistuje statisticky významný rozdíl v tom, že rodiče žáků se sluchovým postižením považují za důležité vědět o možnostech následného pracovního uplatnění více než rodiče žáků se zrakovým postižením.

Údaje do tabulky byly čerpány z otázky č. 8. Respondenti volili ze 4 možností (Ano, předpokládám jeho normální pracovní uplatnění; Ano, předpokládám jeho pracovní uplatnění, i když s určitým omezením; Ne vzhledem k závažnému postižení mého dítěte; Ne, vzhledem k nízké nabídce pracovních míst na trhu práce).

8.1 Diskuze

Před ukončením povinné školní docházky všichni stojí před důležitým životním rozhodnutím. Rozhodují se, jakou práci chtějí v budoucnu vykonávat a musí zohledňovat své možnosti, schopnosti, dovednosti. Prostřednictvím zaměstnání jsou uspokojovány životní potřeby, získává se materiální zabezpečení a je také podmínkou pro důstojné fungování. U osob se zdravotním postižením jde i o potvrzení „normálnosti“, o zvýšení sociálního statusu, zvyšuje jim to sebevědomí, sebeúctu atd. Zaměstnání nám mimo jiné pomáhá i rozvíjet naše schopnosti, dovednosti, učí, jak se chovat k ostatním lidem, strukturuje čas, vede k odpovědnosti a dává možnost dozrávat a dospívat. Získání zaměstnání by mělo být samozřejmostí. (Procházková, 2009)

Žáci se zrakovým či sluchovým postižením musí volit takové profesní zaměření, aby odpovídalo jejich možnostem a schopnostem, aby neohrožovalo jejich zdraví, a především aby se v budoucnu pracovní uplatnili. V případě, že mají být žáci s postižením integrováni i do pracovního života, musí být na ně zaměřena i různá opatření, jelikož vstup na trh práce je bez pomoci velmi obtížný. Pro jejich integraci je potřeba vytvářet vhodné pracovní příležitosti a změnit názory a postoje společnosti. Forma pomoci by však neměla být pouze při výběru školy a při přechodu ze školy do zaměstnání, ale i při hledání vhodného zaměstnání, zapracování a udržení pracovního místa. (Procházková, 2009)

V teoretické i výzkumné části jsme se mohli přesvědčit, že existuje řada organizací, které poskytují kariérové poradenství. Respondenti výzkumného šetření využívají zejména kariérové poradenství poskytované pracovníkem školy nebo školského poradenského zařízení. V České republice dále existuje řada projektů, které se zaměřují na zaměstnávání osob s různými druhy postižení, například osoby se sluchovým postižením v rámci projektu byly odborně vyškoleny na přepisovatele. Z výzkumného šetření vyplynulo, že většina respondentů neví, na koho by se jejich děti se zrakovým či sluchovým postižením mohly v budoucnu ohledně profesního poradenství obrátit.

Skaunicová (2010) i Burešová (2019) ve svém výzkumném šetření mimo jiné zjistily, že většina respondentů se zrakovým postižením pracuje na chráněném pracovním trhu. Ve větší míře uplatnění na chráněném pracovním trhu předpokládají i v tomto výzkumu respondenti žáků se zrakovým postižením. Burešová (2019) dále zjistila, že respondenti při

hledání zaměstnání od nezískali organizací, jako je např. TyfloCentrum, TyfloServis, Úřad práce, pro ně potřebné poradenství. Dle výše uvedených výzkumů lze konstatovat, že kariérové poradenství cílené na volbu školy je dostatečné, ale problém nastává při ukončení studia a hledání zaměstnání. Rodiče nebo i samotné osoby se zrakovým nebo sluchovým postižením z větší míry buď neví, na koho se ohledně profesního poradenství obrátit, nebo toto poradenství považují za nedostačující.

Respondenti se ve výzkumném šetření ve větší míře shodli na tom, že zdravotní znevýhodnění jejich dítěte zásadně ovlivňuje volbu střední školy, a zároveň je pro ně velmi důležité znát možnosti budoucího pracovního uplatnění. Výzkumným šetřením se potvrdilo to, co ve svých publikacích uvádí Opatřilová, Vítková (2012), Zámečnicková (in Pipeková, 2006) a Vágnerová (2004). To však neplatí u respondentů, kteří vzhledem k závažnému postižení jejich dítěte nepočítají s pracovním uplatněním.

Dále bylo ve výzkumném šetření zjištěno, že tak jak uvádí Konotová (2014), většina žáků se středním nebo těžkým zrakovým postižením studuje na středních školách zřízených dle §16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění.

8.2 Doporučení pro praxi

Jak vyplynulo z výzkumného šetření, kariérové poradenství osobám se zdravotním postižením je poskytováno především pracovníky školského poradenského zařízení či pracovníkem školy, zpravidla výchovným poradcem. Již v mnohem menší míře je poradenství jinou organizací poskytováno u žáků se zrakovým postižením, a dokonce žákům se sluchovým postižením není poradenství touto organizací poskytováno vůbec. Vzhledem k výše uvedenému lze usuzovat, že chybí mezi službami poskytovanými během studia a při přechodu do zaměstnání. Z toho důvodu rodiče i žáci se sluchovým postižením nemají dostatek informací o tom, na koho by se mohli obrátit s žádostí o pomoc s výběrem zaměstnání v případě, že již nebudou studovat a nebudou ani klienty školského poradenského zařízení. Proto by bylo vhodné, kdyby rodiče i žáci získali povědomí o různých organizacích, které by jim poskytly potřebné poradenství. Toto povědomí by se mohlo šířit prostřednictvím

informačních letáčků daných organizací, které by mohly být dostupné na středních školách a ve školských poradenských zařízeních.

ZÁVĚR

Před koncem základní školy žáci i jejich rodiče stojí před důležitým a zároveň obtížným rozhodnutím, tedy před výběrem vhodného studia. Volba vhodné profese je podstatná pro úspěšné pracovní uplatnění, ale i pro spokojenost i seberealizace v zaměstnání. Proto je důležité, aby se tato volba řešila již s předstihem a není jen v kompetenci žáka a jeho rodičů, ale i školy a školských poradenských zařízení či jiných poradenských institucí. Pracovníci organizací mohou při rozhodování o volbě školy a budoucího povolání poskytnout poradenskou pomoc a profesionální přístup.

U žáků se SVP, v tomto případě u žáků se sluchovým a u žáků se zrakovým postižením, je volba povolání složitější v tom, že při výběru budoucího povolání je potřeba skloubit požadavky na povolání se schopnostmi, možnostmi a zájmy žáka. Důležité je také brát v potaz omezení, které konkrétní postižení přináší.

Tato diplomová práce se zaměřuje na názor rodičů ohledně poskytovaného kariérového poradenství a profesní orientace u žáků se smyslovým postižením.

Teoretická část bakalářské práce se skládá z 5 kapitol, které se zaměřují nejprve na kariérové poradenství obecně, poté na kariérové poradenství pro osoby se smyslovým postižením a na možnosti podpory, a v neposlední řadě vymezuje zrakové a sluchové postižení včetně vlivu na život člověka s daným postižením.

Praktická část je zaměřena na výzkum, který je proveden kvantitativní metodou. Jako nástroj sběru dat byl použit dotazník. Cílem bylo zjistit postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým a sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace. Dalším z cílů bylo zjistit a porovnat, které zdroje informací v oblasti kariérového poradenství jsou nejvíc využívány rodiči žáků se zrakovým a sluchovým postižením. Dotazník byl cílen na rodiče žáků se zrakovým či sluchovým postižením. Dotazník vyplnilo celkem 32 rodičů žáků se zrakovým postižením a 17 rodičů žáků se sluchovým postižením. Jednalo se o žáky 2. stupně a středních škol. V obou případech se jednalo jak o žáky z běžného typu škol, tak i ze školy zřízené dle §16 odst. 9 zákona 561/2004 Sb. Získaná data byla následně analyzována a interpretována. Mimo jiné byly také vyhodnoceny stanovené hypotézy. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nejvíce je respondentům poskytováno kariérové poradenství prostřednictvím školského poradenského zařízení a školy. Téměř všichni respondenti se shodli na tom, že jsou spokojeni s poskytovaným kariérovým poradenstvím,

ale zároveň nemají informace o tom, na koho by se mohli v této oblasti obrátit po skončení vzdělávacího procesu jejich dítěte a po ukončení spolupráce se školským poradenským zařízením.

Citované zdroje

Literatura

1. AUGUSTA, Vítězslav. *Manuál pro zaměstnávání OZP na volném trhu práce*. Ostrava: Centrum vizualizace a interaktivity vzdělávání, 2014. ISBN 978-80-260-6239-4.
2. BARTOŇOVÁ, Miroslava, Marie Vítková. *Vliv současných změn v edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na přípravu učitelů*. In PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. Vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
3. BARTŮŇKOVÁ, Romana, ŠULÁKOVÁ, Lada a Daniel HŮLE, ed. *Metodika programu – kariérní poradenství*. Praha: Člověk v tísni, 2012. ISBN 978-80-87456-26-2.
4. BENDO VÁ, Petra, ed. *Základy speciální pedagogiky nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-422-9.
5. BUBENÍČKOVÁ, Hana. *Zaměstnávání osob se zrakovým postižením*. Brno: TyfloCentrum Brno, o.p.s., 2014. dostupné z: <http://www.centrumpronevidome.cz/sites/default/files/dokumenty-spolecnosti/bubenickova/zamestnavani-osob-se-zrakovym-postizenim.pdf>
6. ČÁLEK, Oldřich. *Raný vývoj dítěte nevidomého od narození*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Univerzita Karlova Praha.
7. FINKOVÁ, D. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2742-3
8. FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.
9. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

10. HAMADOVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.
11. HLAĎO, Petr. *Kariérové poradenství a jeho institucionální rámec v České republice* in FRIEDMANN, Zdeněk. *Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5602-2.
12. HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. Monografie (Konvoj). ISBN 978-80-7302-164-1.
13. HORÁKOVÁ, Radka in PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
14. KAVALÍROVÁ, Kateřina. *Nevidomý ve vaší firmě*. Praha: Okamžik, 2012. ISBN 978-80-86932-29-3.
15. KEBLOVÁ, Alena. *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima, 2001. ISBN 80-7216-191-1.
16. KIMPLOVÁ, Tereza. *Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky*. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-917-9.
17. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2.
18. KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
19. KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Praha: Eteria, 2002. ISBN 80-238-8729-7.
20. KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením: studijní texty*. Praha: Rytmus, 2005. ISBN 80-903598-1-7.
21. KVĚTOŇOVÁ, Lea. *Oftalmopedie*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2.

22. LANGER, Jiří. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Ostatní odborné publikace. ISBN 978-80-244-4214-3.
23. LUDÍKOVÁ, Libuše. *Tyflopedie* in KREJČÍŘOVÁ, O. (et al.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Praha: Eteria, 2002. ISBN 80-238-8729-7.
24. LUDÍKOVÁ, Libuše, *Speciální pedagogika osob s postižením zraku*. In RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9.
25. LUDÍKOVÁ, Libuše *Tyflopedie* in Valenta M. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portal, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.
26. MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-356-2.
27. NAVAROVÁ, Sylvie a Markéta LANCOVÁ. *Diagnostika v kariérovém poradenství*. Praha: Raabe, [2019]. *Dobrá škola*. ISBN 978-80-7496-405-3.
28. NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie* in PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. Vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
29. OECD. (2004). *Career guidance a handbook for policy makers* [Online]. Brusel: European Commission. Retrieved from <http://www.oecd.org/edu/innovation-education/34060761.pdf>
30. OPATŘILOVÁ, Dagmar a Marie VÍTKOVÁ. *Faktory úspěchu ve vztahu k inkluzivnímu vzdělávání u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: Factors of success in context with inclusive education of pupils with special educational needs*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5995-5.
31. OPATŘILOVÁ, Dagmar a Dana ZÁMEČNÍKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava zdravotně postižených*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3718-0.
32. PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

33. POŽÁR, Ladislav. *Školská integrácia detí a mládeže s poruchami zraku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1996. ISBN 80-223-1101-4.
34. PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009. ISBN 978-80-210-5536-0.
35. PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
36. PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
37. PÝCHOVÁ, Silvie, Helena KOŠTÁLOVÁ, Petra DRAHOŇOVSKÁ a Dorota MADZIOVÁ. *Kariérové poradenství na každý pád*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7598-604-7.
38. RICHTEROVÁ, Bohdana. *Teorie a praxe problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením v České republice*. Krnov: Reintegra, 2011. ISBN 978-80-254-9526-1.
39. RÖDEROVÁ, Petra, Petra NOVOTNÁ a Miluše HORSKÁ. *Studijní materiál pro výchovné poradce – účastníky kurzu "Výchovné a kariérové poradenství u žáků se zdravotním postižením"*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010. ISBN 978-80-86856-64-3.
40. RÖDEROVÁ, Petra. *Edukace osob se zrakovým postižením v osobnostním pojetí*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8091-1.
41. ROST, Detlef H. *Handwörterbuch Pädagogische Psychologie*. Weinheim: Psychologie Verlags Union, Verlagsgruppe Beltz, 2001
42. RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.
43. SCHINDLEROVÁ, Olga a Kateřina GŮROVÁ. *na ruce si nevidím: praktické dovednosti pro život se zrakovým postižením*. Praha: Okamžik, 2007. ISBN 978-80-86932-10-1.

44. SEIFERT, K.H. Beruf und berufliche Entwicklung. In HOYOS, Carl Graf, Werner Kroeber-Riel, Lutz von Rosenstiel. *Wirtschaftspsychologie in Grundbegriffen*. München: Psychologie Verlags Union, 1990
45. SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Vydání: druhé. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-675-9.
46. SMÝKAL. *Pohled do dějin slepeckých spolků* [online]. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000 [cit. 2018-9-10]. Dostupné z: <http://smykal.ecn.cz/publikace/kniha14t.htm>
47. SOURALOVÁ, Eva. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2619-8.
48. SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5092-7.
49. ŠÍMOVÁ, Barbora, Jiří ČERNÝ a Magda ŠUSTROVÁ. *Kariérové poradenství na středních školách*. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-80-263-0238-4.
50. TATARKOVÁ, Eva. *Podpora zaměstnávání a zvyšování zaměstnanosti zrakově postižených* In JESENSKÝ, Ján, ed. *Edukace a rehabilitace zrakově postižených na prahu nového milénia: sborník příspěvků z vědecké konference s mezinárodní účastí Hradec Králové, 21.-23.9.2001*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. Aktuální otázky speciální pedagogiky. ISBN isbn807041-041-8.
51. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
52. VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.
53. VENDEL, Štefan. *Kariérové poradenství*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1731-9.

54. VÍTOVÁ, Jitka. *Surdopedie*. In RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.
55. VOSMIK, Miroslav. *Inkluze a kariérové poradenství*. Praha: Raabe, 2018. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-357-5.
56. VRUBEL, Martin. *Profesní příprava osob s těžkým zrakovým postižením na pracovní uplatnění* in PIPEKOVÁ, Jarmila a Marie VÍTKOVÁ. *Od inkluze ve školním prostředí k sociální inkluzi a participaci ve společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7530-6.
57. WATTS, A. G. The relationship of career guidance to VET. Dostupné z: www.oecd.org/education/country-studies/dd246616.pdf.
58. ZÁMEČNÍKOVÁ, Dana. Význam edukace pro pracovní uplatnění jedinců se zdravotním postižením in PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

Diplomové a bakalářské práce

1. BUREŠOVÁ, Kateřina. *Zkušenosti osob s těžším stupněm zrakového postižení s pracovním uplatněním*. Hradec Králové, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta.
2. SKAUNICOVÁ, Lenka. *Pracovní uplatnění osob se zrakovým postižením v Moravskoslezském kraji*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta.

Internetové zdroje

1. ČESKÁ ASOCIACE KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ, z.s. *O nás*. [online] © 2017 [cit 2021-11-01] Dostupné z: www.cakp.cz/o-nas2
2. ČESKÁ UNIE PRO PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ. *Poskytovatelé služby PZ* [online] © 2017 [cit 2022-03-20] Dostupné z: <https://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>
3. PORADENSKÉ CENTRUM PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ KROMĚŘÍŽ, o.p.s. [online] [cit 2022-03-20] Dostupné z: <https://www.chcislyset.cz/>
4. DĚDINA, o.p.s., *Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.* [online] © 2010 [cit 2022-03-20] Dostupné z: <http://www.dedina.cz/>
5. MKN-10 2021, 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, *H53-H54 – Poruchy vidění a slepota* [online] [cit 2021-10-09] Dostupné z: [Prohlížeč | MKN-10 klasifikace \(uzis.cz\)](#)
6. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY, *Centrum kariérového poradenství* [online] © 2011-2021 [cit 2021-07-20] Dostupné z: www.nuv.cz/p/ckp
7. PRÁCE OZP.CZ, *Zrakové postižení*. [online] © 2019 [cit 2022-03-22] Dostupné z: <https://praceprozp.cz/zrakove-postizeni/>
8. PRÁCE OZP.CZ, *Sluchové postižení*. [online] © 2019 [cit 2022-03-22] Dostupné z: <https://praceprozp.cz/sluchove-postizeni/>
9. PRŮVODCE KARIÉROU, *Národní soustava kvalifikací a kvalifikace Kariérový poradce pro vzdělávací a profesní dráhu* [online] © 2020 [cit 2021-11-01] Dostupné z: <https://pruvodcekarierou.zkola.cz/narodni-soustava-kvalifikaci-a-kvalifikace-karierovy-poradce-pro-vzdelavaci-a-profesni-drahu/#:~:text=Podle%20Národní%20soustavy%20povolání%20%28NSP%29%20Kariérový%20poradce%20pro,profesní%20změnu%20a%20uplatnění%20se%20na%20trhu%20práce.>

10. SONS ČR, *Sociálně právní poradna [online]* © 2012-2022 [cit 2022-03-20] Dostupné z: <https://www.sons.cz/pravni>
11. TYFLOCENTRUM JIHLAVA, o.ps., *Odborné sociální poradenství [online]* © 2022 [cit 2022-03-20] Dostupné z: <http://www.tyflocentrumjihlava.cz/sluzby/odborne-socialni-poradenstvi/>
12. UNIE NESLYŠÍCÍCH BRNO, *Odborné sociální poradenství [online]* [cit 2022-03-20] Dostupné z: <https://www.unb.cz/osp-informace/>
13. ÚŘAD PRÁCE ČR, *Informační a poradenská střediska Úřadu práce ČR [online]* [cit 2021-07-21] Dostupné z: www.uradprace.cz/informacni-a-poradenska-strediska-uradu-prace-cr
14. ÚŘAD PRÁCE ČR, *rozvoj systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením na volném trhu práce. [online]* [cit 2022-03-20] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/rozvoj-systemu-podpory-zamestnavani-osob-se-zdravotnim-postizenim-na-volnem-trhu-prace>

Zákony a vyhlášky

1. Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást ústavního pořádku České republiky, v platném znění
2. Vyhláška č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných v platném znění
3. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb na školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění
4. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, v platném znění
5. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění
6. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění
7. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob v platném znění
8. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Dělení dle stupně postižení podle MKN-10.....	27
Tabulka č. 2 Dělení dle velikosti sluchové ztráty	30
Tabulka č. 3 Rozložení zkoumaného vzorku dle stupně a formy vzdělávání.....	43
Tabulka č. 4 Rozdělení zkoumaného vzorku dle typu a stupně postižení	44
Tabulka č. 5 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytující kariérové poradenství u žáků se zrakovým postižením	44
Tabulka č. 6 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytujícími kariérové poradenství u žáků se sluchovým postižením	47
Tabulka č. 7 Míra spokojenosti s poskytnutým kariérovým poradenstvím	49
Tabulka č. 8 Míra důležitosti využití poradenství o další vzdělávací dráze či povolání žáka se zrakovým postižením.....	57
Tabulka č. 9 Míra důležitosti využití poradenství o další vzdělávací dráze či povolání žáka se sluchovým postižením	59
Tabulka č. 10 Četnost H1	72
Tabulka č. 11 Četnost H2	74
Tabulka č. 12 Četnost H3	76
Tabulka č. 13 Četnost H4	78
Tabulka č. 14 Četnost H4	80

Seznam grafů

Graf č. 1 Míra intenzity spolupráce s organizacemi poskytujícími kariérové poradenství u žáků se zrakovým postižením	46
Graf č. 2 Míra spokojenosti rodičů žáků se zrakovým postižením s kariérovým poradenstvím	50
Graf č. 3 Míra spokojenosti rodičů žáků se sluchovým postižením s kariérovým poradenstvím	51
Graf č. 4 Způsob poskytnutí informací školou o volbě povolání u žáků se zrakovým postižením	52
Graf č. 5 Způsob poskytnutí informací školou o volbě povolání u žáků se sluchovým postižením	54
Graf č. 6 Způsob poskytnutí informací SPC nebo PPP o volbě povolání u žáků se zrakovým postižením	55
Graf č. 7 Způsob informací SPC nebo PPP o volbě povolání u žáků se sluchovým postižením	56
Graf 8 Míra důležitosti informací o možném následném uplatnění při rozhodování o volbě SŠ u dětí se zrakovým postižením	61
Graf č. 9 Míra důležitosti informací o možném následném uplatnění při rozhodování o volbě střední školy u žáků se sluchovým postižením	62
Graf č. 10 Míra ovlivnění zrakového postižení při volbě povolání	63
Graf č. 11 Do jaké míry ovlivňuje sluchové postižení volbu střední školy?	64
Graf č. 12 Do jaké míry ovlivňuje zrakové postižení volbu budoucího povolání?	65
Graf č. 13 Do jaké míry ovlivňuje sluchové postižení volbu budoucího povolání?	66
Graf č. 14 Předpoklad rodičů, že se jejich dítě se zrakovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu	67
Graf č. 15 Předpoklad rodičů, že se jejich dítě se sluchovým postižením v budoucnu zapojí do pracovního procesu	68
Graf č. 16 Informovanost rodičů žáků se zrakovým postižením o možnosti poradenské podpory v dospělosti	69
Graf č. 17 Informovanost rodičů žáků se zrakovým postižením o možnosti poradenské podpory v dospělosti	70

Seznam zkratk

SPC – Speciálně pedagogické centrum

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

SVP – speciální vzdělávací potřeby

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 1: Dotazník

DOTAZNÍK PRO RODIČE DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ZAMĚŘENÝ NA SITUACI V KARIÉROVÉM PORADENSTVÍ

Vážení rodiče,

z důvodu zdravotního znevýhodnění je Vaše dítě klientem školského poradenského zařízení a ve vzdělávání jsou mu poskytnuta podpůrná opatření.

Myslíme, že si často kladete (a my také), otázku, jak se vzdělání Vašeho dítěte projeví v budoucím uplatnění. Pracovním či společenském.

Dovolujeme si Vás požádat o zodpovězení následujících otázek zabývajících se tím, zda a jak je Vašemu dítěti (a Vám) poskytováno kariérové poradenství. Tedy poradenství, které má napomoci lepšímu pracovnímu uplatnění Vašeho dítěte.

Stejně jako Vás, rodičů, se ptáme výchovných poradců ve školách a pracovníků speciálně pedagogických center (SPC) a pedagogicko-psychologických poraden (PPP).

Naším cílem je připravit materiály, které kariérové poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami zkvalitní. A v konečném důsledku povedou k lepší úrovni pracovních kompetencí, a tím i k uplatnění našich dětí v pracovním procesu.

Děkujeme Vám předem za Vaši ochotu a čas

**PROF. MGR. PAEDDR. JAN
MICHALÍK, PH. D.**
*HLAVNÍ ŘEŠITEL PROJEKTU
KARIÉRA ZP*

PAEDDR. PETR PETRÁŠ
PŘEDSEDA AP SPC

1. VAŠE DÍTĚ JE ŽÁKEM*

- a) BĚŽNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY
- b) ZÁKLADNÍ ŠKOLA NEBO TŘÍDY, KTERÁ JE URČENA PRO ŽÁKY SE ZNEVÝHODNĚNÍM
- c) BĚŽNÉ STŘEDNÍ ŠKOLY
- d) STŘEDNÍ ŠKOLY, KTERÁ JE URČENA ŽÁKŮM SE ZNEVÝHODNĚNÍM

2. VYBERTE PROSÍM DRUH ZDRAVOTNÍHO ZNEVÝHODNĚNÍ VAŠEHO DÍTĚTE*

- a) MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ LEHKÉ
- b) MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ STŘEDNÍ NEBO TĚŽKÉ
- c) TĚLESNÉ POSTIŽENÍ LEHKÉ
- d) TĚLESNÉ POSTIŽENÍ STŘEDNÍ NEBO TĚŽKÉ
- e) ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ LEHKÉ
- f) ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ STŘEDNÍ NEBO TĚŽKÉ
- g) SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ LEHKÉ
- h) SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ STŘEDNÍ NEBO TĚŽKÉ
- i) LEHKÁ LOGOPEDICKÁ VADA
- j) STŘEDNĚ TĚŽKÁ NEBO TĚŽKÁ LOGOPEDICKÁ VADA
- k) PORUCHA AUTISTICKÉHO SPEKTRA S MÍRNÝMI DOPADY
- l) PORUCHA AUTISTICKÉHO SPEKTRA SE ZÁVAŽNÝMI DOPADY
- m) SPECIFICKÁ PORUCHA UČENÍ
- n) SPECIFICKÁ PORUCHA CHOVÁNÍ
- o) KOMBINOVANÉ POSTIŽENÍ S MÍRNÝMI DOPADY
- p) KOMBINOVANÉ POSTIŽENÍ SE ZÁVAŽNÝMI DOPADY

3. PORADENSTVÍ TÝKAJÍCÍ SE VOLBY DALŠÍ ŠKOLY (DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ) ČI PŘÍPRAVY NA POVOLÁNÍ JE VAŠEMU DÍTĚTI POSKYTOVÁNO:

(VYZNAČTE NA NÁSLEDUJÍCÍ STUPNICI:

X = NEVÍM;

0 = NENÍ POSKYTOVÁNO;

1 = JE POSKYTOVÁNO, ALE NEDOSTATEČNĚ;

5 = JE POSKYTOVÁNO V PLNÉ MÍŘE)

a) PRACOVNÍKEM ŠKOLY, KAM MÉ DÍTĚ DOCHÁZÍ *

X 0 1 2 3 4 5

b) PRACOVNÍKEM SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉHO CENTRA *

X 0 1 2 3 4 5

c) PRACOVNÍKEM PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÉ PORADNY *

X 0 1 2 3 4 5

d) PRACOVNÍKEM JINÉ ORGANIZACE *

X 0 1 2 3 4 5

4. UVEĎTE, JAK JSTE SPOKOJEN/A S KARIÉROVÝM PORADENSTVÍM, KTERÉ JE NEBO BYLO VAŠEMU DÍTĚTI POSKYTOVÁNO (POMOHLO VAŠEMU DÍTĚTI PŘI VÝBĚRU STŘEDNÍ ŠKOLY (UČILIŠTĚ/POVOLÁNÍ?*

(0 = PORADENSTVÍ NEBYLO POSKYTOVÁNO;

X = NEDOVEDU POSODIT;

1 = NEJSEM SPOKOJENÝ/Á VŮBEC;

5 = JSEM VELMI SPOKOJENÝ/Á)

X 0 1 2 3 4 5

5. UVEĎTE, JAKÝM ZPŮSOBEM VÁM BYLY ŠKOLOU POSKYTNUTY INFORMACE TÝKAJÍCÍ SE MOŽNÉHO DALŠÍHO STUDIA ČI VOLBY POVOLÁNÍ VAŠEHO DÍTĚTE *

a) DOSTALI JSME ODKAZY NA INTERNET

b) OBDRŽELI JSME BROŽURU O STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V NAŠEM KRAJI

c) SYN/DCERA DĚLAL/A TEST, VÝSLEDKY NÁM BYLY PŘEDSTAVENY

d) PRACOVNÍK ŠKOLY S NÁMI VEDL ROZHOVOR NA TOTO TÉMA

- e) SYN/DCERA SE ZÚČASTNIL/A VÍCEDENNÍHO PROGRAMU ZAMĚŘENÉHO NA VOLBU ŠKOLY/POVOLÁNÍ
- f) ŽÁDNÉ INFORMACE JSME OD ŠKOLY NEOBDRŽELI
- g) ZÁSTUPCI STŘEDNÍCH ŠKOL PŘIJELI PŘEDSTAVIT OBORY STUDIA DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY, KAM DOCHÁZÍ NAŠE DÍTĚ
- h) JINÉ
- i) NIC Z UVEDENÉHO

6. UVEĎTE, JAKÝ ZPŮSOBEM VÁM BYLY ZE STRANY SPC NEBO PPP POSKYTNUTY INFORMACE TÝKAJÍCÍ SE MOŽNÉHO DALŠÍHO STUDIA ČI VOLBY POVOLÁNÍ VAŠEHO DÍTĚTE*

- a) DOSTALI JSME ODKAZY NA INTERNET
- b) OBDRŽELI JSME BROŽURU O STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V NAŠEM KRAJI
- c) SYN/DCERA DĚLAL/A TEST, VÝSLEDKY NÁM BYLY PŘEDSTAVENY
- d) PORADENSKÝ PRACOVNÍK S NÁMI VEDL ROZHOVOR NA TOTO TÉMA
- e) ŽÁDÉ INFORMACE JSME OD PORADENSKÉHO ZAŘÍZENÍ NEOBDRŽELI
- f) JINÉ
- g) NIC Z UVEDENÉHO

7. UVEĎTE DO JAKÉ MÍRY JE PRO VÁS DŮLEŽITÉ RADIT SE S ODBORNÍKY O DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ DRÁZE ČI POVOLÁNÍ VAŠEHO DÍTĚTE

(X = NEVÍM;

0 = NENÍ VŮBEC DŮLEŽITÉ;

1 = JE MÁLO DŮLEŽITÁ;

5 = JE VELMI DŮLEŽITÉ)

A) S PRACOVNÍKEM ŠKOLY	X	0	1	2	3	4	5
------------------------	---	---	---	---	---	---	---

B) S PRACOVNÍKEM SPC ČI PPP	X	0	1	2	3	4	5
C) S PRACOVNÍKEM ÚŘADU PRÁCE	X	0	1	2	3	4	5
D) PRACOVNÍKEM JINÉ ORGANIZACE	X	0	1	2	3	4	5

8. JE PRO VÁS PŘI ROZHODOVÁNÍ O VOLBĚ STŘEDNÍ ŠKOLY (UČILIŠTĚ) PRO VAŠE DÍTĚ DŮLEŽITÉ VĚDĚT, JAKÁ BUDE MOŽNOST JEHO NÁSLEDNÉHO PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ: *

(0 = NENÍ VŮBEC DŮLEŽITÉ;

1 = JE MÁLO DŮLEŽITÉ;

5 = JE VELMI DŮLEŽITÉ;)

0 1 2 3 4 5

9. UVEĎTE, JAKOU MĚROU PODLE VÁS OVLIVŇUJE ZDRAVOTNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ VAŠEHO DÍTĚTE VOLBU STŘEDNÍ ŠKOLY (UČILIŠTĚ):*

(X = NEVÍM;

0 = NEOVLIVŇUJE;

1 = OVLIVŇUJE ZANEDBATELNĚ;

5 = OVLIVŇUJE ZÁSADNĚ;)

X 0 1 2 3 4 5

10. UVEĎTE, JAKOU MĚROU PODLE VÁS OVLIVŇUJE ZDRAVOTNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ VAŠEHO DÍTĚTE VOLBU JEHO BUDOUCÍHO POVOLÁNÍ: *

(X = NEVÍM;

0 = NEOVLIVŇUJE;

1 = OVLIVŇUJE ZANEDBATELNĚ;

5 = OVLIVŇUJE ZÁSADNĚ;)

X 0 1 2 3 4 5

11. PŘEDPOKLÁDÁTE, ŽE SE VAŠE DÍTĚ ZAPOJÍ V BUDOUCNU DO PRACOVNÍHO PROCESU *

- a) ANO, PŘEDPOKLÁDÁM JEHO NORMÁLNÍ PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ (NA OTEVŘENÉM TRHU PRÁCE)
- b) ANO, PŘEDPOKLÁDÁM JEHO PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ, I KDYŽ S URČITÝM OMEZENÍM (NAPŘ. CHRÁNĚNÝ TRH PRÁCE)
- c) NE, VZHLEDEM K ZÁVAŽNÉMU POSTIŽENÍ MÉHO DÍTĚTE
- d) NE, VZHLEDEM K NÍZKÉ NABÍDCE PRACOVNÍCH MÍST NA TRHU PRÁCE

12. VÍTE, NA KOHO SE MŮŽETE VE VAŠEM OKOLÍ OBRÁTIT S ŽÁDOSTÍ O PORADENSKOU PODPORU VE VOLBĚ POVOLÁNÍ VAŠEHO DÍTĚTE V DOBĚ JEHO DOSPĚLOSTI (POKUD JIŽ NEBUDE ŽÁKEM ŠKOLY ČI KLIENTEM SPC, PPP)? *

ANO

NE

13. POKUD NÁM CHCETE SDĚLIT NĚCO DALŠÍHO K PROBLEMATICE KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ, ZDE MÁTE PROSTOR: *

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kateřina Kujínková, DiS.
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PaedDr. Pavlína Baslerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022
Název práce:	Postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým postižením a rodičů žáků se sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace
Název v angličtině:	Attitudes and expectations of parents of visually impaired pupils and parents of pupils with hearing impairment in the field of career counseling and professional orientation
Anotace:	<p>Diplomová práce s názvem Postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým postižením a rodičů žáků se sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace se rozděluje na teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části se zaměřuje na vymezení kariérového poradenství obecně i u osob se zrakovým a sluchovým postižením. Dále se zaměřuje na organizace, které poradenství poskytují. Druhá kapitola se věnuje možnostem zaměstnávání a podpory u osob se zrakovým, sluchovým postižením. Zbylé kapitoly se zaměřují na charakteristiku a klasifikaci zrakového a sluchového postižení a vliv postižení na život člověka.</p> <p>Praktická část je zaměřena na realizaci výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Cílem výzkumu je zjistit postoje a očekávání rodičů žáků se zrakovým a sluchovým postižením v oblasti kariérového poradenství a profesní orientace a porovnat, které zdroje informací jsou nejvíc</p>

	využívané rodiči dětí se zrakovým a sluchovým postižením.
Klíčová slova:	Osoba se zrakovým postižením, osoba se sluchovým postižením, kariérové poradenství
Anotace v angličtině:	<p>The diploma thesis entitled Attitudes and expectations of parents of visually impaired pupils and parents of pupils with hearing impairment in the field of career counseling and professional orientation is divided into theoretical and practical part. The initial chapter of the theoretical part defines career counseling in general for people with visual and hearing impairments. It also focuses on organizations that provide advice. Following chapter devotes employment and support opportunities for people with visual and hearing disablement. Remaining chapters concentrate on the characteristics and classification of visual and hearing damages and the impact of the impairment on the personality and life of a person. The practical part is focused on the implementation of research using a questionnaire survey.</p> <p>The aim of the research is to find out the attitudes and anticipations of parents of scholars with visual and hearing handicaps in the field of career guidance and professional orientation and to compare which sources of knowledge are most used by parents of children with visual and hearing defects.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Visually impaired person, hearing impaired person, career counseling
Rozsah práce:	99
Jazyk práce:	Český jazyk